

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

”Men är du homosexuell så är du ju helt galen liksom!”

– en kvalitativ studie om sexualitet, normalitet och heteronormativitet

Socionomprogrammet
C-uppsats
Vårterminen 2007

Författare: Linda-Sara Isaksson
Handledare: Hanna Wikström

ABSTRACT

Göteborgs Universitet
Institutionen för socialt arbete
C-uppsats, vårterminen 2007

Titel: "Men är du homosexuell är du ju helt galen liksom!" – En kvalitativ studie om sexualitet, normalitet och heteronormativitet

Författare: Linda-Sara Isaksson

Detta är en kvalitativ undersökning av begreppet *heteronormativitet* utifrån livsvärldsintervjuer med kvinnor som omdefinierat sin sexuella läggning. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur heteronormativitet tar sig uttryck, hur identitetsskapandet samverkar med normer, förebilder och stereotyper, samt hur olika sexualiteter kan utgöra ett hot mot heteronormen. Studien baseras på fem intervjuer med kvinnor som tidigare levt som heterosexuella men som nu identifierar sig som homo- eller bisexuella. Det insamlade materialet har analyserats i fem teman; *att vara sig själv, förebilder?, normalitet, hot mot heteronormen? samt diskriminering och fördomar?*. Den insamlade empirin har analyserats utifrån ett queerteoretiskt perspektiv samt med hjälp av annan relevant forskning om homo- och bisexualitet.

Resultatet av studien är en bild av heteronormativitet som en stark norm som kan vara svår att utmana men som trots allt är föränderlig. Det visade sig att många kvinnor har försökt leva som heterosexuella av olika anledningar, exempelvis för att passa in i den rådande normen, men att det är först när man kommit ut som man känner att man kan vara den man menar att man egentligen är. Vidare framkom det att man upplever att det finns en brist på positiva förebilder och att den bild man har av homosexuella är negativ, vilket försvårar identitetsskapandet. Kvinnorna i undersökningen berättade även om de förväntningar som de upplevt funnits på dem som heterosexuella, men som förändrats efter att de kommit ut som homo- eller bisexuella. Man definierar heterosexualitet som det normala, bisexualitet som något konstigt medan homosexualitet ses som onormalt. Det visar sig dock att bisexualitet kanske är den största normbrytaren av alla. Slutligen framkommer det att diskriminering och fördomar är vanligt förekommande, om än ofta av subtil karaktär.

Nyckelord: heteronormativitet, sexualitet, homosexualitet, normalitet

Tack

Först och främst vill jag tacka de kvinnor som så frikostigt ställt upp på intervju och delat med sig av sina erfarenheter och livshistorier. Utan er hade det inte blivit någon uppsats!

Jag vill även tacka Hanna Wikström, min handledare, för alla petiga kommentarer och förslag jag fått under uppsatsens gång. Hanna har även fått agera bollplank och inspirationskälla för framtida forskning. Tack för all hjälp!

Ett stort tack och en blomma vill jag skänka Andreas, som stått ut med mig under tio veckor i all min glädje, frustration och desperation. Du är en klippa!

Ett extra tack till Susanne och Lina, ni är toppen!

Slutligen vill jag tacka mina vänner och min familj, ingen nämnd och ingen glömd, för att ni finns där för mig i vått och torrt! Jag vill även rikta ett tack till eventuella vänner och bekanta som känner sig bortglömda och förbisedda. Tack!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	6
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
UPPSATSENS FORTSATTAS DISPOSITION	8
TIDIGARE FORSKNING	9
METOD	14
Metodval - En kvalitativ forskningsansats	14
Datinsamling	15
<i>Intervju</i>	15
<i>Intervjuernas genomförande</i>	16
<i>Urval</i>	16
Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet	19
<i>Generaliserbarhet</i>	19
<i>Reliabilitet</i>	19
<i>Validitet</i>	20
Etiska reflektioner	21
Analys	22
<i>Tillvägagångssätt vid analys</i>	23
<i>Intervjuutskrifter</i>	24
TEORETISKA PERSPEKTIV	25
Queerteori	25
<i>Heteronormativitet</i>	26
<i>Sexualitet</i>	28
<i>Genus</i>	29
Att komma ut	29

Sexualiteter	29
ANALYS	31
Att vara sig själv	31
<i>Att komma ut för sig själv</i>	31
<i>Att komma ut och vara öppen för andra</i>	33
Förebilder?	35
<i>Sexuella värderingar</i>	35
<i>Stereotyper och avsaknad av nyanser?</i>	37
<i>Vem syns i media?</i>	40
Normalitet	41
<i>Förväntningar</i>	41
<i>Vad är normalt då?</i>	44
Hot mot heteronormen?	46
<i>Bisexualitet som övergångsfas?</i>	48
Diskriminering och fördomar?	49
SAMMANFATTNING	54
SLUTDISKUSSION	55
Slutsats	57
FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	58
LITTERATURLISTA	59
BILAGOR	61
Intervjuguide	61
Information om uppsatsprojekt	63
Informanter - de deltagande kvinnorna	64

INLEDNING

Att vara heterosexuell är en självklarhet, eller? För många människor är det självskrivet att vara heterosexuell, det är inte ens något man funderar över eftersom heterosexualitet ses som den naturliga sexualiteten.

Inom sexualitets och queerforskning har begreppet *heteronormativitet* växt fram. En kort definition av begreppet är: "*Heteronormativitet är allting i samhället som ser till att heterosexualitet framstår som självklart och att folk tillägnar sig en heterosexuell identitet*" (Kulick, 2004: 27). Forskning påvisar att trots att vi lever i ett tämligen öppet klimat vad gäller sexuell preferens och identitet så upplevs det stundtals som svårt att leva helt öppen som homosexuell. Även om man som icke-heterosexuell oftast kan vara öppen med sin sexualitet, finns det situationer då man kanske väljer att hålla sin sexuella läggning för sig själv eller då man upplever att omgivningen och samhället inte accepterar en icke-heterosexuell läggning, eller helt enkelt tar förgivet att man är heterosexuell (se bland annat Lindholm 2003, Lundahl 1998, Parikas 1995, Bertilsdotter 2003, med flera).

Ambjörnsson (2006) beskriver hur hierarkin mellan hetero- och homosexuella upprätthålls genom både lagstiftning och människors åsikter och attityder, och att detta påverkar icke-heterosexuella personer negativt, till exempel genom diskriminering, men även genom förekommande hot och våld.

I *Den akademiska garderoben* (Olsson et al, 2004) speglas avsaknaden av kunskap om hbt-frågor¹ i universitetsvärlden, och författarna lyfter bland annat fram hur det på psykologprogrammet existerar en heteronorm och en brist på hbt-perspektiv. Min tanke är att denna studie skall generera kunskap om hur man på socionomutbildningen skulle kunna föra diskussionen kring sexualitet och socialt arbete i ett vidare perspektiv än det rådande. En förhoppning är att min uppsats skall kunna fylla de kunskapsluckor om sexualitet som jag personligen upplever mig ha efter flera år på socionomprogrammet, samt att skapa en insikt om att sexualitet är lika viktigt att ta hänsyn till i det sociala arbetet, som till exempel klass, kön och etnicitet.

---

¹ HBT är en förkortning för Homo- bi och trans.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Tankegångarna kring denna uppsats har varit snudd på ändlösa. Till syvende och sist har jag valt att göra en studie om sexualitet, med fokus på icke-heterosexuella kvinnors upplevelser och erfarenheter.

Syftet med uppsatsstudien är att undersöka fenomenet *heteronormativitet* genom att intervjua kvinnor som tidigare har levt som heterosexuella men som nu identifierar sig själva som icke-heterosexuella.

För att göra syftet med uppsatsen mer hanterbart har jag brutit ner det i ett antal frågeställningar.

Hur kommer heteronormativitet till uttryck i kvinnornas berättelser?

Hur kan heteronormen upprätthållas och reproduceras?

Hur kan olika sexualiteter utgöra ett hot mot heteronormen?

Hur samverkar identitetsskapandet med normer i samhället?

Hur påverkas identitetsskapandet av förebilder och stereotyper?

Forskningsfrågorna är i grund och botten sprungna ur den första frågan som är av mer övergripande karaktär. De fyra följande frågorna fokuserar dels heteronormativitet och dels identitetsskapande, för att undersöka hur sambandet mellan normer och identitetsskapande ser ut.

Att jag valt att lägga fokus på just kvinnor som omdefinierat sin sexuella läggning beror på att jag själv är av kvinnligt kön och således känner att jag lättare kan relatera till och identifiera mig med kvinnor. Jag har även en tanke om att min könstillhörighet kan vara gynnsam i intervjusituationen, då det kan underlätta för informanterna att få tala med någon av samma kön. Ytterligare en anledning till detta val är att jag tror att både genus och sexualitet är viktiga faktorer vid identitetsskapande och upplevelser av att leva som icke-heterosexuell. Även inom htb-rörelsen finns hierarkier, och jag menar att de homosexuella männen får/tar mycket mer plats än vad de lesbiska kvinnorna gör.

UPPSATSENS FORTSATTA DISPOSITION

För att skapa en god överblick av uppsatsen ges här en kort beskrivning av uppsatsen disposition. Härnäst följer ett avsnitt där utvald tidigare forskning redovisas. I det efterföljande kapitlet beskrivs den metod jag valt att använda mig av för datainsamling och analys. Därefter presenteras de teoretiska perspektiv och begrepp jag arbetat utifrån. I avsnittet efter redovisas och analyseras empirin. Slutligen sammanfattas analysen, följt av slutdiskussion och slutsats samt förslag till vidare forskning. Längst bak i uppsatsen återfinns litteraturlista samt för uppsatsen relevanta bilagor, så som intervjuguide, informationsbrev, samt en kortfattad presentation av respondenterna.

TIDIGARE FORSKNING

Ämnet sexualitet har genererat mycket litteratur, inom såväl skönlitteratur som forskning av olika slag. Homo- och bisexualitet² har på senare år utvecklats till ett eget forskningsfält, vilket går under namnet *gay and lesbian studies*. Inom detta område fokuseras bland annat de bakomliggande orsakerna till homosexualitet (och därmed även de bakomliggande orsakerna till heterosexualitet även om detta inte uttalas), icke-heterosexualitet i olika kulturer och diskriminering på grund av sexuell läggning. En hel del litteratur handlar om identitetsskapandet kring homosexualitet, annat berör hur det är att leva om homosexuell i vårt samhälle, medan en del litteratur främst beskriver homosexualitetens utveckling och historia. I och med framväxten av litteratur om homosexualitet har även litteratur om heterosexualitet uppstått. Enligt Wikström (2007) innebär detta att när man satt ord på homosexualitet som en sexualitet i sin egen rätt, blir det också tydligt att det förut är heterosexualitet man talat om när man skrivit om sexualitet i allmänhet.

Inom det fält som kallas *queerteori* har begreppet *heteronormativitet* vuxit fram och kring detta forskningsområde finns en hel del litteratur. Jag återkommer med en beskrivning av queerteori längre fram i uppsatsen.

Jag har valt att fokusera litteratur som berör det specifika område jag valt att inrikta mig på, nämligen heteronormativitet och upplevelser av att leva som icke-heterosexuell. Jag undersöker litteratur och forskning som är mindre än 20 år gammal, eftersom mycket har hänt under senare år då synen på homosexualitet har genomgått en stor förändring de senaste decennierna. Ett exempel är att homosexualitet klassificerades som en sjukdom till och med 1979 (Andreasson et al, 2000: 278). Ett annat exempel är att den lagstiftning som rör hbt-personer har ändrats de senaste åren, exempelvis partnerskapslagen och lagen om assisterad befruktning.

Nedan presenteras ett urval av den forskning som bedrivits kring sexualitet och heteronormativitet.

På samhällsvetenskapliga biblioteket har jag tagit del av ett antal c-uppsatser som handlar om homosexualitet och heteronormativitet, som tidigare producerats inom samhällsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs Universitet. Jag har valt bort uppsatser som behandlar ämnet homosexualitet utifrån ett familjebildningsperspektiv (främst adoptioner) då jag anser att de ligger för långt ifrån mitt eget forskningsområde. Det kan tänkas att det även producerats d-

---

² Fortsättningsvis kommer jag att använda mig av begreppet *icke-heterosexualitet/icke-heterosexuell*, varvat med *homo- och bisexualitet/homo- och bisexuell*. Stundtals använder jag mig endast av *homosexuell/homosexualitet*, detta av utrymmestekniska skäl

uppsatser inom detta forskningsfält, dock har jag gjort ett val att avgränsa mig till c-uppsatser på grund av tidsramen för denna uppsats.

Anna Liljengren (2004) har i sin studie *"Heteronormativitet: reproducerad eller utmanad? – en studie av heteronormativitet och diskurser i utvald litteratur inom socionomprogrammet*, undersökt heteronormativitet inom socionomprogrammet. Liljengren har undersökt begreppet *familj* genom att granska litteratur på kursen *"Individ och grupp"* som ges på andra terminen³. Liljengren fastställer tre tendenser vad gäller heteronormativitet i kurslitteraturen; att den reproduceras, att den utmanas men inte bryts, och att den bryts. Reproduktionen sker genom att heterosexuallitet ses som en självklarhet och att icke-heterosexualliteten osynliggörs. Liljengren menar att i de diskurser där heteronormativiteten utmanas handlar det om att man använder sig av en oproblematiserad bild av heterosexuallitet, man förutsätter att alla familjer är heterosexuella och sexualitet utesluts från analysen. De diskurser som bryter mot heteronormativiteten syftar till att dekonstruera både könsroller och det heterosexuella paradigmet.

"Jag är gay och nu accepterar jag det" – en studie om hur identitetsuppfattningen påverkas av komma-ut-processen, är en uppsats skriven av Ulrika Johnsson och Malin Larsson vid Sociologiska Institutionen (2004). Denna uppsats behandlar hur identitetsuppfattningen påverkas av komma-ut-processen och hur omgivningen reagerar på detta. Uppsatsen är kvalitativ och baseras på intervjuer med personer som kommit ut med sin icke-heterosexuallitet för någon/några i omgivningen. Författarnas slutsatser innefattar bland annat att det funnits en osäkerhet och en ovilja att införliva de homosexuella känslorna i personernas identitet kring komma-ut-processen, och att ett behov av att komma ut så småningom har uppstått i och med att individerna börjat införliva de icke-heterosexuella känslorna i sin identitet. Att komma ut visade sig påverka individerna mycket då de, som de beskriver det, äntligen fick möjligheten att vara sig själva fullt ut. Författarna drar även slutsatsen att omgivningens attityder har stor inverkan på dessa personer som kommit ut med sin icke-heterosexuallitet, detta gäller både positiva och negativa attityder.

En av de böcker jag tidigt tog del av och som bidrog till att skapa en nyfikenhet kring detta ämne är Ninni Hedman och Karin Oscarssons antologi *Tjejerna mot strömmen. Berättelser av flator, bin och kön överskridare* (2003). Denna bok gör inte anspråk på att vara vetenskaplig, men är relevant anser jag. Boken skildrar livet sett utifrån tjejer som kallar sig flator, bin eller innehar, enligt egen utsago, en allmänt queer inställning till livet. Kapitelförfattarna kommer från olika bakgrund, är av olika

---

³ Vid den tidpunkten då Liljengren skrev sin uppsats gick jag själv andra terminen på socionomprogrammet och läste kursen *"Individ och grupp"*. Jag kan skönja problematiken i att sexualitet inte togs upp i någon större bemärkelse under kursens gång.

åldrar och har skilda sexuella preferenser – det som de har gemensamt är att de alla valt att definiera sig som icke-heterosexuella och därmed "lever mot strömmen".

Pia Lundahls studie *Lesbisk identitet* (1998) bygger på livshistoriska intervjuer med homo- och bisexuella kvinnor. Studien syftar till att beskriva förändringen av homosexualitet under 1900-talet vad gäller kultur och identitet ur ett socialt, kulturellt och historiskt perspektiv, att spegla mångfalden bland homosexuella livsmönster och grupper, samt att dokumentera den homosexuella kulturens och rörelsernas utveckling i Sverige (Lundahl, 1998). Studien baseras på intervjuer med 25 kvinnor. Tanken är att dessa kvinnor ska representera så många olika erfarenheter som möjligt och även den åldersmässiga spridningen är stor, med kvinnor mellan 18 och 77 år. Fokus ligger på kvinnornas identitetsskapande och komma-ut-processer, och en tydlig trend som författaren framvisar är att de flesta kvinnor kan uttyda att de under hela sitt liv sett sig själva som annorlunda. En efterhandskonstruktionistisk tolkning är att detta tyder på att de alltid varit icke-heterosexuella.

En differens som återfinns bland de intervjuade kvinnorna är en generationsskillnad i tankar om hur homosexualitet uppstår. De äldre kvinnorna anser att homosexualitet kan förklaras med essentiella och biologiska teorier, medan de lesbiska kvinnorna av yngre generation oftare framhåller flera olika förklaringsmodeller, bland annat en blandning av konstruktivism och biologism. Ett annat resultat Lundahl framhäver är hur viktig *öppenheten* är bland kvinnorna, och att man gör skillnad mellan kvinnor som lever öppet lesbiska och kvinnor som smyger med det. Även här finns en differens i generationerna då de yngre kvinnorna upplever en press i att vara öppna med sin sexualitet, medan de äldre kvinnorna däremot ser sexualitet som något privat som man inte talar om i onödan.

Vad gäller själva identitetsskapandet diskuteras denna utifrån *skillnader*, det vill säga att kvinnorna skapar sin identitet utifrån vad de *inte* är – till exempel heterosexuella män. Vidare påvisar Lundahl hur stor vikt kvinnorna lägger i att ha en fast identitet. Att avvika från den homosexuella livsstilen och återgå till heterosexuella relationer ses som jobbigt och ångestfyllt. En strävan efter varaktiga, stabila och sammanhängande identiteter är gemensamt för de flesta kvinnorna i studien. Vad gäller annorlundaskap påvisas att dessa kvinnor strävar efter normalitet, och de poängterar att de är som alla andra kvinnor.

Slutligen understryker Lundahl att man kan vara lesbisk på många olika sätt och att det finns många olika typer av lesbiskhet. Författaren avslutar redogörelsen av sin studie med att belysa hur det konstruktivistiska perspektivet av sexualitet inte handlar om *vad* individen upplever, utan snarare *villkoren* för dessa upplevelser.

I antologin *Sexualitetens omvandlingar – politisk lesbiskhet, unga kristna och matchokulturer* (Johansson och Lalander et al, 2003) behandlas ämnet sexualitet av ett

flertal författare utifrån olika aspekter. Bland annat finns där ett kapitel av Hanna Bertilsdotter där hon skriver om bisexuella mäns tankar kring sin sexualitet. Hennes syfte är att "*skapa en vidgad förståelse för fenomenet bisexualitet och bisexuella individer, med fokus på manlig bisexualitet och unga bisexuella män*" (Bertilsdotter, 2003: 240). Hon menar att det bedrivits mycket forskning kring kvinnlig bisexualitet främst i USA och Storbritannien, men även i Sverige, och att den ringa forskning som gjorts om män mestadels har kretsat kring HIV-frågor.

I samma antologi återfinns ett kapitel skrivet av Camilla Kolm med titeln *Politisk lesbiskhet i senmodern tid* (2003). Denna text baseras på intervjuer med unga kvinnor som har gjort ett aktivt val att leva lesbiskt på grund av politisk övertygelse: "*politisk lesbiskhet, eller politiskt vald lesbiskhet kännetecknas av att en individ utifrån feministisk analys manifesterar och iscensätter sin sexualitet*" (Kolm, 2003: 208). Ämnet kan tyckas vara kontroversiellt, och Kolm ifrågasätter även de rådande föreställningarna om sexualitet som något statiskt och biologiskt och lyfter fram det konstruktivistiska perspektivet. Med hjälp av intervjuer med politiskt lesbiska kvinnor problematiserar författaren heteronormativiteten och den relation som dessa kvinnor har haft till homosexualitet. Ett exempel är att de själva inte kunnat tänka sig bli icke-heterosexuella (innan de valde att faktiskt bli lesbiska), vilket visar på den starka ställning heteronormativiteten har i samhället. "*Heteronormativitet, liksom den av män präglade offentligheten och sexualiteten, i kombination med tystnad och osynliggörande av lesbiska, gjorde att bli/vara lesbisk upplevdes som avlägset*" (Kolm, 2003: 224). Kolm menar även att det främst är bögar/homosexuella män som syns i homodiskursen.

Reflektioner om öppenhetens betydelse återfinns i Margareta Lindholms (2003) *Dubbelliv – reflektioner om döljande och öppenhet*. Där fokuseras vad hon kallar öppenhetens decennier, det vill säga 1980- och 1990-talen. Studien baserar sig på intervjuer med ett flertal kvinnor, där diskussionen om öppenhet och döljande lyfts fram.

I den mesta av ovannämnda litteratur kan man ta del av människors berättelser om hur det är att leva som icke-heterosexuell, och därigenom få en inblick i upplevelser av ett heteronormativt paradigms i samhället. Ett flertal studier handlar om heteronormativitet ur ett mer teoretiskt perspektiv.

I antologin *Queersverige* (2005) ger ett antal författare sin syn på heteronormativitet och queerteori i vardagliga situationer. Ett exempel är Lissa Nordins kapitel om ensamstående män i den norrländska glesbygden, och svårigheterna i att leva som heterosexuell man utan partner. Att leva ensam ses som något annorlunda, något som inte riktigt är som det skall – något *queert*.

I samma antologi skriver Fanny Ambjörnsson i sitt kapitel *Johannas förändring: Genusskapande och heteronormativitet bland gymnasietjejer* om hur Johanna,

gymnasieskolans enda öppett homosexuella person, kommer tillbaka till skolan efter sommarlovet med ett mer "heterosexuellt utseende". Det vill säga att hon har gått från att se "typiskt lesbisk ut" till att ha anammat ett utseende som är mer utpräglat feminint. Detta kopplar Ambjörnsson till den heteronormativa kvinnligheten, det vill säga det rådande utseendemässiga idealet bland kvinnor.

Ambjörnsson (2006) beskriver queerteori på ett lättbegripligt sätt i boken *Vad är queer*, där hon ger en historisk och teoretisk bakgrund samt klara definitioner. Det ges även en problematisering av för queerteori viktiga begrepp. Då queerteori kan upplevas komplicerat och svårt att hantera har Ambjörnsson medvetet valt att skriva om teorin på ett enkelt sätt med klara exempel.

Tiina Rosenberg är ett välkänt namn inom både queerforskning och i feministiska sammanhang, och har skrivit boken *Queerfeministisk Agenda* (2003). Även här ges en historik till queerteori och Rosenberg går även in på något hon kallar butlerismen, det vill säga Judith Butlers forskning. Butler kritiseras ofta för att vara svårläst och svårtolkad och Rosenbergs tolkning av hennes texter är ett väl fungerande substitut för Butlers egna texter.

Sammanfattningsvis kan man säga att gemensamt för dessa studier är ett konstruktionistiskt angreppssätt. Andra gemensamma drag är avvikarperspektivet där den som lever som icke-heterosexuell i synnerhet, men även heterosexuell i allmänhet måste förhålla sig till normer för sexuella och könade beteenden som anknyter till heterosexualiteten som norm.

METOD

I metodkapitlet som följer beskrivs forskningsprocessens förfarande. Inledningsvis redogör jag för och motiverar kvalitativ metod som forskningsansats, följt av en beskrivning av hur jag praktiskt arbetat med datainsamlingen. Intervju som metod presenteras, samt hur jag gått tillväga vid urvalet av respondenter. Vidare följer en redovisning av validitet, reliabilitet och generaliserbarhet, därtill en redogörelse för de etiska aspekter som tagits hänsyn till i denna studie. Avslutningsvis beskrivs tillvägagångssättet vid analys och transkribering av de inspelade intervjuerna. Jag redogör kort för olika begrepp och tillvägagångssätt, för att sedan ange hur de är tillämpliga på min egen studie.

Metodval - En kvalitativ forskningsansats

Då syftet med studien är att söka förståelse för upplevelser av att leva som icke-heterosexuell i vårt samhälle har jag valt att använda mig av kvalitativ metod som grund för datainsamlingen. Med en kvalitativ metod studeras individer ur ett helhetsperspektiv för att kunna beskriva och förstå en annan persons subjektiva upplevelser (Larsson, 2005). Att "*uppleva vad den andra upplever*" eller att "*se världen med den andres ögon*" (Larsson, 2005: 92), är den idealiska målsättningen för den kvalitativa undersökningen.

Just att som Larsson (2005) beskriver söka se "*världen med den andres ögon*" är utmärkande för min studie, då det endast är intervjupersonens subjektiva upplevelser som kan svara för hur personen ifråga uppfattar hur det är att leva som icke-heterosexuell. Den kunskapen kan inte nås på något annat sätt än genom den kvalitativa forskningsintervjun. Hade jag istället valt att göra en kvantitativ studie hade individens erfarenheter och upplevelser reducerats till statistiska enheter. En kvantitativ studie hade dock kunnat fylla ett annat syfte, genom att till exempel belysa hur vanligt förekommande vissa element är, som exempelvis diskriminering på grund av sexuell läggning.

Larsson (2005) menar att en styrka med kvalitativ forskning är att man på ett induktivt sätt kan studera fenomen utan förutfattade hypoteser och i stället låter teorier och begrepp växa fram ur det insamlade materialet. Han poängterar dock att det även är möjligt att arbeta deduktivt, det vill säga att utgå från en teoretisk plattform och att då låta forskningsfokus styras utifrån detta. En tredje väg att gå är att kombinera induktiva och deduktiva moment, det vill säga att arbeta abduktivt; och att då bygga studien på ett induktivt förhållningssätt, samtidigt som studien styrs av frågor som är utformade av teoretiska perspektiv. Föreliggande studie anser jag vara av abduktiv karaktär, då jag hade queerteori som teoretisk plattform, men

ändå tillät undersökningen växa med olika begrepp hämtade ur de intervjuade kvinnornas berättelser.

Datainsamling

Livsvärldsintervju

Den datainsamlingsmetod jag använt mig av är den halvstrukturerade livsvärldsintervjun som Kvale (1997) beskriver i *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*. Syftet med denna typ av intervju är att samla in kvalitativa beskrivningar av den intervjuades livsvärld, för att kunna förstå och beskriva de teman som intervjupersonen upplever och förhåller sig till. Huvuduppgiften är att forskaren skall söka förstå innebörden av vad den intervjuade säger, både på ett konkret plan och på en djupare nivå (Kvale, 1997). Som forskare vill man kunna beskriva specifika situationer i den intervjuades livsvärld och det är, enligt Kvale, av vikt att man erhåller otolkade beskrivningar av vad intervjupersonen känner och upplever. Den följande frågan, *varför* personen upplever eller känner på det sätt han/hon gör, är forskarens uppgift att söka svar på genom analys av materialet. Kvale poängterar att det är av stort värde att intervjuaren anstränger sig för att samla in så förutsättningslösa beskrivningar som möjligt, och att man besitter både känslighet och förkunskaper om ämnet för intervjun. Detta kan tyckas vara motsägelsefullt då förkunskaper bidrar till förförståelse och förutfattade meningar, samtidigt om man behöver dessa förkunskaper för att utföra en intervju och samla in data på bästa sätt.

I föreliggande undersökning har den kvalitativa forskningsintervjun fungerat som enda datainsamlingsmetod. För att underlätta både i insamlingsarbetet likväl som för analysarbetet har jag i intervjuguiden valt att skapa olika teman vilka jag arbetat utifrån. De teman jag utgått ifrån är: *sexualitet, det heterosexuella livet, att komma ut, det icke-heterosexuella livet, samt framtiden*. Jag inledde intervjuerna med att be informanterna om en kort bakgrundsbeskrivning, bad dem berätta lite om familjesituation och de attityder till icke-heterosexualitet som personen ifråga omgavs med under uppväxttiden. Vidare fokuserade temat *sexualitet* på individens egen uppfattning och tankar kring sexualitet. Frågor som huruvida sexuell läggning i allmänhet är biologiskt predestinerad eller en social konstruktion, synen på den egna sexualiteten samt personens syn på det heteronormativa samhället fungerade som grundpelare för detta tema. Under rubriken *det heterosexuella livet* var syftet att fånga upp hur personen i fråga ser på sin tid i heterosexuella förhållanden, och hur man upplevt att leva i enlighet med den gängse normen i samhälle. Temat *att komma ut* fokuserade hur respondenten beskriver sin komma-ut-process, hur den tog sig uttryck, vad det var som avgjorde att personen valde att komma ut med sin icke-heterosexualitet, och hur detta togs emot av omgivningen. Vidare följde ett antal frågor om *det icke-heterosexuella livet* där tanken var att individen skulle få chans att måla upp en bild av upplevelser av att leva som icke-heterosexuell i ett

heteronormativt samhälle. Utrymme skapades för respondenten att få ge sin syn på om och hur samhället brister i sin kunskap om icke-heterosexualitet, samt att få chans att förmedla synpunkter på hur människor i allmänhet, och socionomer i synnerhet, kan öka sin kunskap om sexualitet och betydelsen av denna kunskap. Vad gäller temat *framtiden* ville jag fånga upp hur intervjupersonen såg på sin egen framtid avseende sexualitet och familjebildning, och hur intervjupersonerna tror/önskar att samhällets syn på sexualitet kommer att utvecklas.

Intervjuguiden kan uppfattas som linjär och kausal, vilket var min intention. Jag ser sexualiteten här som en process som gått från en punkt till en annan, därav konstruktionen av guiden. Med detta vill jag dock inte säga att jag ser sexualiteten som något statiskt med meningen att personerna i min studie nu har uppnått det slutgiltiga stadiet av sin sexualitet – tvärtom menar jag att sexualitet är något föränderligt och att respondenternas sexualitet kan komma att förändras i framtiden. Tanken med intervjuguidens utformning är dock att spegla den livsprocess som respondenterna faktiskt gått igenom.

Intervjuernas genomförande

Inför intervjutillfället lät jag mina respondenter själva bestämma var de ville träffas. Jag föreslog att vi antingen kunde ses hemma hos dem, på ett café eller i ett grupprum i skolan. Samtliga valde att träffas på café vilket vi också gjorde. I några fall bestämde vi i förväg vilket café vi skulle träffas på, i andra fall möttes jag och respondenten upp någonstans och gick gemensamt till cafét. Vid valet av intervjuplats försökte jag finna något ställe som var avskilt nog, och var noggrann med att poängtera för personen att vi under intervjun kunde komma att ta upp en del känsliga och personliga ämnen, och att det därför var viktigt att intervjupersonen kände sig bekväm på platsen. För mig var det även viktigt att ljudnivån på cafét var så låg som möjligt, eftersom jag spelade in intervjuerna med hjälp av mp3-spelare. Vid något tillfälle fick jag och intervjupersonen byta plats för att ljudnivån var för hög. Längden på intervjuerna varierade mellan en knapp timme upp till en timme och 45 minuter.

Urval

Då min undersökning är av kvalitativ art fanns ingen anledning att göra ett slumpmässigt urval. Jag valde därför att göra ett selektivt urval utifrån ett antal kriterier jag önskade att mina respondenter skulle uppfylla. Svenning (2003) beskriver hur man ofta vid kvalitativa undersökningar gör sitt urval baserat på just vissa kvaliteter hos intervjupersonerna. Redan tidigt bestämde jag mig för att göra relativt snäva begränsningar i urvalet av respondenter. De kriterier jag ville att personerna i min studie skulle uppfylla var:

- Kvinna/tjej
- Mellan 20 och 35 år
- Tidigare har haft relation/er med en man/män
- Nu har/haft relation/er med en kvinna och/eller identifierar sig själv som homo- eller bisexuell
- Boendes i Göteborg med närområde

Anledningen till att jag ville intervjua kvinnor inom ett visst specifikt åldersspann var en tanke om att chansen var större att många kvinnor i den åldern skulle ha tidigare erfarenheter av relationer med män än om jag hade intervjuat riktigt unga tjejer, samt en föreställning om att äldre kvinnors erfarenheter kunde skilja sig mycket åt då samhällsklimatet såg annorlunda ut förr. Förvisso finns det äldre kvinnor som levt i heterosexuella relationer länge för att sedan komma ut som icke-heterosexuell sent i livet. Det var dock inte riktigt dessa kvinnor jag vill skildra.

Genom att fokusera på kvinnor mellan 20-35 år antog jag att dessa kvinnor skulle ha erfarenhet av ett eller ett par längre (ett par år åtminstone) förhållanden med män, troligtvis inte fått barn, ha hunnit få erfarenhet av relationer med kvinnor, samt ha kommit ut som icke-heterosexuell relativt nyligt och därmed ha färskare minnen och tankar kring skillnaden i att leva med eller mot normen. Detta skulle innebära att kvinnorna hade erfarenheter av heterosexuella förhållanden, men ändå inte hunnit förankra sig lika mycket i det som en äldre kvinna kunnat göra.

Att kvinnorna i studien skulle ha haft relationer med män ansåg jag vara nödvändigt, då jag ville fånga upp deras erfarenheter av att ha levt enligt heteronormen för att sedan välja att leva som homo- eller bisexuell. Förvisso har alla människor i vårt samhälle erfarenheter och upplevelser av att leva i ett heteronormativt samhälle, således skulle jag antagligen kunnat intervjua kvinnor som aldrig levt tillsammans med män, men min tanke är ändå att mina respondenters heterosexuella erfarenheter ska kunna bidra ytterligare till att belysa hur det är att vända sig mot normen. Vad gäller kvinnornas nuvarande läggning ville jag lämna en öppning för olikheter. Jag ansåg inte att det fanns någon mening i att begränsa mig till att endast intervjua lesbiska kvinnor, eller att enbart fokusera på bisexuella. Att kvinnorna skulle leva i en samkönad relation här och nu var inte heller avgörande. Förvisso kan det tänkas att någon av kvinnorna aldrig har haft en relation till en kvinna och således inte har några starkare upplevelser av att leva icke-heterosexuellt i praktiken, men det är i så fall ett risktagande jag fick ta.

Anledningen till att jag valde att söka respondenter i Göteborg med omnejd är praktiska skäl då jag inte har möjlighet att göra några längre resor för att träffa kvinnorna. Det kan absolut tänkas att det hade kunnat vara gynnsamt att intervjua kvinnor i olika delar av Sverige, så väl i storstad som i småstad, men jag ser inte detta som möjligt att genomföra inom ramen för en c-uppsats. Just skillnaden mellan

landsbygd och storstad tror jag är av betydelse. Jag har en föreställning om att det är lättare att leva som icke-heterosexuell i en större stad. Det kan dock tänkas att de personer vars berättelser ligger till grund för min studie kan vara inflyttade till Göteborg, och i sådana fall bära med sig erfarenheter av skillnader mellan stad och landsbygd.

Att finna lämpliga personer för intervjuer visade sig vara svårare än jag hade föreställt mig. Jag inledde sökandet på informanter genom fråga runt bland vänner och bekanta om de kände till någon kvinna som uppfyllde kriterierna för min studie. De flesta jag frågade kände inte till någon, men en respondent fick jag tag i genom en bekant. Andra kanaler jag använde mig av var *RFSL*⁴, *Gaystudenterna*⁵, samt *Qruiser*⁶. Jag mejlade en förfrågan till de två förstnämnda organisationerna, men fick dock inte tag i någon lämplig person att intervjua genom dessa kanaler.

De flesta av mina respondenter fick jag kontakt med genom Internet på communityn *Qruiser*, där jag hade ett användarkonto sedan tidigare. Jag kontaktade ett antal kvinnor via mejl och frågade om de kunde tänka sig att ställa upp på intervju eller om de kände till någon som skulle kunna passa i min studie. Tillvägagångssättet för att kontakta dessa personer var en enkel sökning på sajten, där jag kryssade i kriterierna *tjej*, *homosexuell*, *bisexuell* och *Västra Götaland*. På så vis fick jag fram alla personer som hade angett ovannämnda punkter. Därefter gick jag in i turordning på varje kvinnas personliga hemsida och skickade ett mejl. Vilka som blev utvalda ur resultatlistan var slumpmässigt, då den ordning personen rangordnas i berodde på när personen i fråga loggade in på sajten.

Genom dessa mejl fick jag kontakt med cirka 10 tjejer som ville vara med på intervju. Andra avböjde dock, vissa med motivationen att de inte haft någon relation med en man, någon passade in i beskrivningen men kände sig inte redo att ställa upp på en intervju och prata om det, och ytterligare några stycken ansåg sig inte ha tid eller uppgav andra skäl till att tacka nej till att vara med. Ytterligare en person tillkom genom så kallat snöbollsurval, det vill säga att en av kvinnorna jag intervjuade tipsade mig om en kompis till henne som kunde tänkas vilja vara med i min studie. Slutligen blev det fem kvinnor som ville och kunde ställa upp på intervjuer. Min ursprungliga tanke var att göra sex intervjuer, men efter att ha genomfört fem ansåg jag att jag hade nog med material som analysunderlag. Jag kände mig därför nöjd med dessa fem intervjuer.

---

⁴ Riksförbundet för Sexuellt Likaberättigande.

⁵ Förening för homo- och bisexuella studenter i Sverige, med lokalförening i Göteborg.

⁶ www.qruiser.se är en Community för homo- bisexuella och queerpersoner.

Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet

Kvale (1997) diskuterar begreppen validitet, reliabilitet och generaliserbarhet utifrån erfarenheter han själv har som forskare. Han menar att begreppen oftast förknippas med positivismen, och anser att begreppen fått en position som den *positivistiska treenigheten*. Själva termerna hör knappast hemma i det svenska vardagliga språket, utan är utav engelskt/latinskt ursprung. Syftet med den positivistiska treenigheten är att fastställa hur man kan kvalificera eller diskvalificera forskningen (Kvale, 1997).

Generaliserbarhet

Vid varje undersökning ställs frågan huruvida resultaten går att generalisera eller ej. Kvale (1997) menar att kvalitativa studier dras med en del problem vad gäller generaliserbarhet, då varje situation anses vara unik. Således kan det tänkas att även resultaten av min studie kan vara problematiska att generalisera, då varje intervju står för en unik situation. Detta gäller både tid och rum för intervjun, samt det som sägs under mötet mellan mig och min respondent. Den kvantitativa metoden har däremot fasta generaliseringsmått som verktyg, vilket underlättar att fastställa generaliserbarheten (Kvale, 1997). Vid en kvalitativ undersökning görs sällan ett slumpmässigt urval, utan intervjupersonerna väljs ut efter andra kriterier, som till exempel efter typiskhet eller otypiskhet, eller efter tillgänglighet (Kvale, 1997).

Kjaer Jensen (1995) menar att det är av vikt att dels ha en teoretisk generaliserbarhet, men att även kunna komplettera denna då den anses ha inneboende svagheter. Med teoretisk generaliserbarhet menar författaren att ha en väl underbyggd teori som grund i studien, vilket dock inte alltid är fallet inom den samhällsvetenskapliga forskningen. Vidare skriver författaren att detta kan komplicera generaliserbarheten då förståelsen och datainsamlingarna kan styra forskningsarbetet till den grad att slutsatserna blir självverifierande (Kjaer Jensen, 1995).

Då min studie baseras på enbart fem intervjuer, är urvalet för litet för att kunna anses som generaliserbart. Snarare får varje informants historia exemplifiera olika möjliga aspekter av hur livet kan te sig. Det kan dock tänkas att studien kan sättas in i ett större forskningssammanhang, beroende på om dess resultat stämmer överens med, och förstärker, tidigare forskning.

Reliabilitet

Med reliabilitet menas att resultaten av en undersökning skall vara tillförlitliga. Begreppet kan förklaras genom engelskans *reliable* som har betydelsen pålitlig. Tanken är att om ingenting förändras i en population så skall två undersökningar med samma syfte och samma metod ge samma resultat (Svenning, 2003).

Svenning (2003) poängterar att de finns olika sätt att se på reliabilitet och att begreppet kan te sig något oklart. En förklaringsmodell är att ett och samma mätinstrument skall gå att applicera flera gånger om och ge samma resultat, medan andra hävdar att samma begrepp och frågeställningar skall ge samma resultat. Vidare skriver författaren att reliabiliteten i kvalitativa undersökningar oftast är lägre än i kvantitativa dito, då en kvalitativ undersökning är mer exemplifierande än generaliserande. För att höja en undersöknings reliabilitet kan man vidta några enkla åtgärder, som till exempel att använda sig av klara definitioner av de begrepp som förekommer vid intervjuer, samt att ringa in känsliga frågor från olika håll i intervjusituationen (Svenning, 2003).

Dessa åtgärder använde jag mig av vid intervjutillfällena, för att i den mån det var möjligt, öka reliabiliteten. Det kan dock tänkas att reliabiliteten i denna studie är lägre än önskat på grund av dess känsliga karaktär – skulle samma intervju genomföras ytterligare en gång, med samma intervjuperson, samma intervjuguide och på samma plats, är det ändå inte säkert att resultatet skulle bli detsamma, eftersom varje situation är unik. Jag tänker mig att många faktorer spelar in vid en sådan här intervju, som exempelvis intervjupersonens dagsform och humör.

Validitet

Även innebörden av begreppet validitet blir mer begripligt om man kopplar det till engelskans *valid*, det vill säga giltig. En definition av begreppet kan vara *undersökningens förmåga att mäta det vi avser att mäta* (Svenning, 2003: 64). Enligt Svenning (2003) finns en uppsjö olika förklaringar till begreppet. Initialt bör man skilja mellan inre och yttre validitet, där inre validitet handlar om själva projektet och den koppling som finns mellan teori och empiri, och yttre validitet som handlar om hela projektets förankring i ett vidare perspektiv.

Vad gäller den inre validiteten finns det flera olika faktorer som kan påverka denna. Exempel på aspekter att lägga stor vikt vid för att uppnå god inre validitet är att finna rätt personer att ställa frågor till, att använda rätt mätinstrument vid rätt tillfälle, och att utforma intervjufrågor på ett gott sätt. Som intervjuare bör man ta i beaktande att man kan påverka intervjupersonen med sina egna värderingar och att det kan finnas andra element som påverkar undersökningens validitet (Svenning, 2003).

Validiteten i min studie torde vara hög, då jag anser att de intervjupersoner som ligger till grund för studien är relevanta. Mätinstrumentet, intervjun, är enligt min mening det enda lämpliga instrumentet för att mäta det jag avsett att mäta. Vad gäller intervjufrågornas utformning lade jag ner mycket tid på att formulera dessa på bästa sätt, vilket höjer validiteten.

Etiska reflektioner

Kvale (1997) beskriver ett flertal etiska frågor man bör ta hänsyn till som forskare. Inledningsvis skall syftet med undersökningen gynna mänskligheten, så till vida att undersökningen skall ha ett vetenskapligt värde, samt kunna förbättra den undersökta mänskliga situationen. Jag anser att ämnet för min uppsats är gynnsamt för personerna som ställt upp på intervjuer, eftersom heteronormativitet är ett viktigt begrepp som behöver uppmärksammas på socionomprogrammet och i samhället i stort.

En annan viktig aspekt som man bör ta i beaktning är forskningsintervjuns potentiella likhet med den terapeutiska intervjun (Kvale, 1997). I föreliggande studie var detta något jag reflekterade kring, då ämnet för undersökningen är både känsligt och personligt, och har för många av informanterna varit tungt att handskas med i livet. För att undvika att hamna i en terapeutisk intervju valde jag därför att inte gå in djupare på vissa frågor, och att istället styra in på frågorna i intervjuguiden. Att som forskare visa empati och känslighet för intervjupersonen är dock inget som utesluts.

Jag har tagit hänsyn till de etiska frågor som utarbetats av Vetenskapsrådet⁷, vilka innefattar *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*.

Informations- och *samtyckeskravet* innebär att forskaren skall upplysa informanterna om det allmänna syftet med undersökningen och hur den är upplagd. Informanterna skall även informeras om att deltagandet är frivilligt, och att man när som helst har rätt av att avbryta sin medverkan (Larsson, 2005). Kvale (1997) belyser dock en potentiell svårighet som kan uppstå, nämligen att avgöra hur mycket information man skall lämna ut till informanten. Att delge informanten mycket information kan leda till att man påverkar intervjupersonen och därmed styr denna till att svara på ett specifikt sätt (Kvale, 1997).

Jag valde att lämna ut ett informationsbrev⁸ till informanterna i samband med intervjun, där jag redogjorde för de etiska riktlinjer jag arbetat efter. Vid intervjutillfället berättade jag grundligt om studiens upplägg samt lämnade ut kontaktuppgifter till både mig själv och min handledare. Gällande Kvales reflektioner kring hur mycket information man skall lämna ut hade jag inga sådana betänkligheter, utan beskrev studiens syfte i sin helhet. Detta med undantag av begreppet *heteronormativitet*, vilket jag valde att inte använda mig av då det dels kan

---

⁷ <http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

⁸ Se bilaga 2.

vara för teoretiskt för att kunna greppa om man inte är insatt i ämnet, och dels för att inte styra informanterna till att ge de svar jag sökte.

Konfidentialitetskravet innebär att privata data som kan identifiera intervjupersonerna inte redovisas på ett sätt som kan röja informantens identitet (Larsson, 2005). Det innebär även att man som forskare skall förvara känsliga uppgifter på ett sådant ställe där ingen obehörig kan komma åt dessa.

I denna uppsats är alla namn fingerade för att i så stor utsträckning som möjligt kunna förhindra att informanterna kan bli identifierade av utomstående. Jag har även valt att inte redovisa exakt vilken stad personen kommer ifrån, eller vilket yrke hon har. Vad gäller förvaring av insamlat material är det endast jag själv som forskare som har haft tillgång till handlingarna.

Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet endast får användas i forskningssyfte⁹. Materialet som ligger till grund för denna studie kommer endast att användas till denna specifika uppsats.

Kvale (1997) menar att det även är viktigt att reflektera över de etiska frågorna i analysfasen. Här bör man överväga hur djupt och kritiskt intervjuerna skall analyseras. Detta är något jag själv har funderat kring, och det kan tänkas att vissa delar av analysen hade kunnat vara mer djuplodande, men att jag medvetet valt att inte gå längre av hänsyn till informanterna.

Gällande återkoppling till informanterna efter att undersökningen är färdigställd har jag valt att informera intervjupersonerna om var de kan läsa uppsatsen. Jag anser att de har rätt att ta del av det skrivna, och flera av dem har frågat efter den färdiga uppsatsen. Detta går också att lösa genom att skicka uppsatsen till dem via e-post.

Analys

Larsson (2005) menar att kvalitativa analyser kan vara en utmaning, då det inte finns några enkla och tydliga metodregler för hur en sådan skall se ut. Forskaren måste hitta en strategi för att skapa kategorier för sina data, och urskilja mönster och viktiga kopplingar i materialet. En viktig princip vid kvalitativ analys är dock att fokusera analysen på några specifika teman eller frågeområden som sedermera kan kopplas till undersökningens syfte och frågeställning (Larsson, 2005). Analysen kan struktureras upp i fallanalys eller under olika teman, och forskaren inleder analysfasen med att strukturera och kategorisera datan. Där finns då möjlighet att göra kopplingar och se samband. Det är viktigt att ha ett "inifrånperspektiv" vid den

---

⁹ <http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

kvalitativa analysen (Larsson, 2005), då syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att tolka och beskriva de fenomen som förekommer i informantens livsvärld (Kvale, 1997).

Meningstolkning är en analysmetod som Kvale (1997: 182) beskriver som att "*forskaren har ett perspektiv på det som undersöks och tolkar intervjuerna utifrån detta perspektiv*". Som forskare ser man inte bara det direkt sagda, utan går även in för att utveckla det underförstådda i det sagda (Kvale, 1997). Meningstolkning är sprungen ur *hermeneutiken* som enligt Kvale (1997) är dubbelt relevant för forskaren. Dels kastar hermeneutiken ljus över dialogen som skapar den intervjutext som ligger till grund för tolkningen, dels klarlägger hermeneutiken processen där intervjutexterna tolkas (Kvale, 1997).

Hermeneutikens grundtanke är att vi alltid förstår något mot bakgrund av specifika förutsättningar, och att vi således aldrig kan möta världen förutsättningslöst (Gilje och Grimen, 2006). Den förförståelse vi bär med oss är enligt Gilje och Grimen (2006) ett villkor för att förståelse överhuvudtaget skall vara möjlig. De menar att när vi skall tolka en text måste vi ha vissa idéer om vad vi ska leta efter. Har man inte det vet man inte vad man skall rikta sin uppmärksamhet mot. I förförståelsen ingår flera olika komponenter, exempel på sådana kan vara personliga erfarenheter, språk och begrepp samt trosuppfattningar (Gilje och Grimen, 2006). Detta tar man som forskare med sig in i interaktionen med intervjupersonen, samt i försöken att tolka det sagda. Förförståelsen kan vara mer eller mindre medveten (Gilje och Grimen, 2006).

Tillvägagångssätt vid analys

Först och främst vill jag poängtera att den analys jag gjort inte kan ses som vare sig rätt eller fel. Det är en tolkning baserad på ett konstruktionistiskt perspektiv, och det kan tänkas att informanterna själva inte skulle göra de kopplingar jag gjort. I min analys har jag valt att använda mig av ett antal teman, då jag anser att denna metod är mest gynnande för den här uppsatsen. Resultat och analys presenteras under samma rubrik, för att undvika upprepning i den mån det är möjligt. Jag anser att en separat resultatredovisning inte skulle tillföra något till uppsatsen, då en sådan ändå inte skulle kunna redovisas i sin helhet. Vid skapandet av intervjuguiden, konstruerade jag olika teman med tanke om att använda dessa både under intervjuerna och i analysen. I efterhand ser jag dock att dessa teman inte uppfyller syftet med analysen, därför kom jag att omarbete dem med det färdiga materialet i handen och utgick istället från innehållet i intervjusvaren för att skapa nya teman som bättre svarade upp mot vad som kommit fram i intervjuerna. Analysteman är: *Att vara sig själv, förebilder?, normalitet, hot mot heternormen? samt diskriminering och fördomar?*.

De transkriberade intervjuerna ligger till grund för analysen. I intervjuutskriften har jag letat efter samband, vilka har legat till grund för de olika teman som jag skapat. Sedan har jag valt ut citat och tolkat dessa med hjälp av tidigare forskning och den teori jag valt. Samtliga informanter finns representerade i citaturvalet, dock förekommer vissa oftare än andra. Detta beror bland annat på omfattningen av intervjuerna, vissa intervjuer var nästan två timmar långa, medan andra sträckte sig över knappt en timme. Således har jag mer insamlat material från vissa informanter.

Förförståelsen som Gilje och Grimen (2006) beskriver, är något jag haft i åtanke. Att vi alla bär med oss olika erfarenheter är oundvikligt, jag har dock försökt att utföra intervjuerna så förutsättningslöst som möjligt. Att möta en annan person helt utan förutsättningar är dock omöjligt.

Intervjuutskriften

Då min analysmetod till stor del innefattar citat från informanternas berättelser, valde jag att transkribera intervjuerna i sin helhet. Detta tillvägagångssätt är väldigt tidskrävande, men det slutgiltiga resultatet fyller ett gott syfte. Vid transkriberingen lyssnade jag på intervjuerna i den mp3-spelare jag använde för inspelning, och skrev samtidigt ned det sagda. Jag valde dock att sammanfatta vissa delar av intervjuerna, främst då bakgrundsinformation så som familjeförhållanden, då jag antog att detta inte skulle vara relevant för analysen. I vissa fall valde jag även att bortse från utfyllnadsord som exempelvis *typ* och *liksom* då dessa ord inte fyller någon större funktion.

TEORETISKA PERSPEKTIV OCH BEGREPP

Då syftet med min uppsats är att undersöka aspekter av *heteronormativitet* utifrån livsvärldsintervjuer med kvinnor som omdefinierat sin sexualitet, inleder jag detta kapitel med att ge en beskrivning av queerteori, ur vilken begreppet heteronormativitet har uppstått, samt exempel på andra centrala begrepp inom denna teoribildning. Därefter följer definitioner av för uppsatsen andra relevanta teoretiska begrepp; *komma ut* samt *sexualiteter*.

Queerteori

"*We're here, We're Queer, Get used to it!*", löd parollen när queerrörelsen tog fart under början av 1990-talet i USA (Ambjörnsson, 2006: 13). Detta slagord vittnade om en ilska och uppgivenhet av att som homosexuell vara utestängd och marginaliserad, och bli behandlad som andra klassens medborgare i det heterosexuella samhället. Från detta dröjde det dock några år innan queerforskningen tog fart i Sverige. Kulick (2005) beskriver de senaste åren som närmast explosionsartade inom den svenska queerforskningen. Ordet *queer* har införlivats som begrepp i den svenska samhällsdebatten, på ett sätt som inte finns i till exempel USA eller England, och både tidningar och kulturtidskrifter talar obehindrat om queer (Kulick, 2005). Kulick menar även att Sverige är speciellt på så vis att begreppet queerfeminism har uppstått här, bland annat genom boken *Queerfeministisk Agenda* av Tiina Rosenberg (2003). Detta är dock inget anmärkningsvärt enligt Kulick (2005), då queerteori historiskt, politiskt och vetenskapsteoretiskt sett har sina rötter djupt i feminismen.

Vad är då queer? Ambjörnsson (2006) hävdar att svaret på den frågan varierar utifrån var man söker. Betydelsen kan skifta ifrån att queer betyder något perverst, konstigt och sexuellt avvikande, till att innebära någon form av aktivism, eller att queer är en teori som behandlar sexualitet och normalitet (Ambjörnsson, 2006). Om man går till Nationalencyklopedin¹⁰ och slår upp ordet queer finner man denna förklaring:

Queerteori (av engelska queer 'konstig', 'excentrisk', 'homosexuell'), queer theory, samlingsbenämning på olika teoretiska perspektiv som utvecklats i framför allt engelskspråkiga länder sedan 1980-talet för att analysera sexualitet som relationer, identiteter, strukturer och värderingar vilka är historiskt betingade. /.../ queerteori [är] förknippad med två betydande bidrag till humanistisk och samhällsvetenskaplig teoribildning. Det första är ett ifrågasättande av sexuell identitet (och i en förlängning identitet över huvud taget) som en personlig egenskap och som grund till politiska rörelser. Det andra bidraget är ett

---

¹⁰ http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=289659&i_word=queer

konstaterande att fenomenen "heterosexualitet", "homosexualitet", "kvinna" och "man" inte är storheter i sig och därför "naturliga". I stället betraktas de som relationer mellan olika slags socialt konstruerade sanningar, begär och maktförhållanden.

Queerteori är således en socialkonstruktionistisk teoribildning, vilket innebär ett perspektiv på att det enskilda jaget, så väl som samhällsstrukturen, är konstruktioner av människan och mänsklig interaktion ¹¹.

Ambjörnsson (2006) beskriver queer som ett kritiskt förhållningssätt till det normala, och poängterar att bryta mot normer är det centrala. Hon menar vidare att queer är något djupt samhällsrelevant och att queer belyser en rad olika förhållanden i samhället som är relaterade till genus, makt och sexualitet. Hon skriver:

/.../ i stället för att söka upprättelse och tolerans för de personer som oftast diskrimineras på grund av sin sexuella preferens eller identitet, riktar queer strålkastarljuset mot det påstått normala (Ambjörnsson, 2006: 9).

Queer arbetar för att luckra upp uppdelningen i hetero- och homosexualitet och att vända upp och ner på antagandet om att det finns ett normalt och onormalt sätt att vara en sexuell man eller kvinna på. Rosenberg (2003) poängterar att queer kan upplevas som svårt att definiera och precisera, men att det faktiskt är en poäng med själva begreppet. Queer skall vara gränsöverskridande, tvetydigt och svårdefinierat. Författaren menar att den primära uppgiften är att störa och bryta kategorier, inte att själv skapa en.

Ambjörnsson (2006) menar att denna inte är någon enhetlig teoribildning, utan snarare skall förstås som ett flertal olika perspektiv på samhälle, kultur och identitet, där alla har gemensamt att de behandlar föreställningen om normalitet och avvikelse. För att göra queerteorin mer lättillgänglig har Ambjörnsson (2006) skapat ett antal teman genom vilka queerteori kan beskrivas. Exempel på olika teman är *heteronormativitet*, *sexualitet* och *genus*. Då jag anser att hon på ett pedagogiskt och relativt enkelt sätt lyckas beskriva queerteori utifrån dessa begrepp har jag valt återge dem här.

Heteronormativitet

Ambjörnsson (2006) beskriver att queerteorins största intresseområde ligger kring genus och sexualitet i förhållande till processer av normalisering, och framförallt då hur heterosexualiteten fungerat som norm och normerande både historiskt, politiskt

---

¹¹

http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=310908&i_word=social%20konstruktivism

och vetenskapsteoretiskt. Queerteorin utgår från att heterosexualiteten, så väl som andra sexualiteter, är kulturellt, historiskt och socialt konstruerad. Detta innebär, enligt Ambjörnsson, att man inom queerteorin inte tar heterosexualiteten för given. Istället undersöker man hur sexualitet(er) skapas, upprätthålls och fungerar.

Jag använder mig av en definition av *heteronormativitet* hämtad från Tiina Rosenbergs *Queerfeministisk agenda* (2003). Rosenberg (2003: 100-101) skriver:

Heteronormativitet är enkelt uttryckt antagandet att alla är heterosexuella och att det naturliga sättet att leva är heterosexuellt. Med begreppet heteronormativitet åsyftas i forskningssammanhang de institutioner, strukturer, relationer och handlingar som vidmakthåller heterosexualitet som något enhetligt, naturligt och allomfattande. Heteronormativitet grundar sig på synen på binär könsuppfattning och en hegemonisk heterosexuell norm.

Heteronormativitet innebär således att betrakta heterosexualitet som en överordnad norm i samhället. På detta följer att det ses som självklart att vara heterosexuell och att människor förväntas uppträda heterosexuellt. En konsekvens av detta är i sin tur att människor som inte betraktar sig som heterosexuella osynliggörs. Detta kan till exempel leda till att man tvingas "komma ut" upprepade gånger och att man marginaliseras och stigmatiseras i samhället. Ambjörnsson (2006) beskriver heteronormativiteten som en funktion som pekar ut och upprätthåller gränser mellan homo- och heterosexualitet, och som även upprätthåller en hierarki mellan olika sexualiteter. Idag, år 2007, ses det fortfarande som bättre och finare att vara tillsammans med någon av motsatt kön, även om mycket har förändrats och förbättras med tiden. Homosexualitet är inte längre sjukdomsklassat och man får registrera partnerskap vilket innebär att man "nästan är gift". Trots detta finns det fortfarande lagar som gör skillnad mellan hetero- och homosexuella, och många homosexuella som ansökt om adoption menar att de känner sig särbehandlade på grund av sin sexuella läggning (Ambjörnsson, 2006).

Det är dock att inte enbart genom lagstiftning som hierarkin mellan hetero- och homosexualitet upprätthålls, utan det är kanske framförallt i vardagen genom människors värderingar och attityder detta sker. Inte sällan tar sig detta uttryck i diskriminering, hot eller våld (Ambjörnsson, 2006). Det finns också en viktig dimension som handlar om att det är i vardagen, inte bara genom de stora uppenbara händelserna, som heteronormativitet görs och iscensätts. Detta genom små och ett oräkneligt antal handlingar människor emellan.

En annan central aspekt queerteorin belyser är hur viktigt det är för oss människor att placera in personer i olika fack, och där heterosexualitet är det bästa facket, och homosexualitet ses som ett sämre och mindre naturligt fack (Ambjörnsson, 2006). Då man betraktar heterosexualitet som en konstruktion ser queerteorin att

heterosexualitet endast kan existera i relation till en motpol. Detta innebär att hetero- och homosexualitet är beroende av varandra för att överhuvudtaget kunna existera, och att relationen mellan dessa antagonister är föränderlig. Detta innebär att den heterosexuella normen är sårbar, och att det krävs mycket arbete för att upprätthålla heterosexualitet som det naturliga alternativet (Ambjörnsson, 2006). Ambjörnsson (2006) beskriver olika metoder¹² för att upprätthålla den heterosexuella normen, dessa inkluderar stereotypisering, uppdelning, hierarkisering, inkludering, tystnad samt ignorans.

Sexualitet

Som tidigare nämnts är det sexualitet som är queerteorins centrala tema, och det man vill visa är hur den normerade heterosexualiteten upprätthålls i samhället och därmed osynliggör alla andra sexuella variationer som faktiskt existerar (Ambjörnsson, 2006). En forskare som skrivit mycket om detta är Gayle Rubin, och med sin bild av den sexuella värdehierarkin skisserar hon hur olika sexuella handlingar placeras olika utifrån vilken status de har i samhället (Ambjörnsson, 2006).

Bra sexualitet

Heterosexuell
Gift
I ett par
Monogam
Privat
Utan porr
Samma generation
Enbart kroppen
Gratis

Dålig sexualitet

Homosexuell
Ogift
Ensam eller med flera
Promiskuös
Offentlig
Med porr
Över generationsgränser
Med hjälpmedel
Mot betalning

Utifrån Rubins dikotomier kan man se att all heterosexualitet inte är av godo, utan att det råder hierarkier även inom den heterosexuella sfären. Detta innebär att heteronormativiteten inte bara demoniserar icke-heterosexualitet, utan även presenterar en begränsad bild av vad heterosexualitet bör/kan vara (Ambjörnsson, 2006). Till exempel att köpa sex, eller att konsumera porr ses som dålig sexualitet utifrån denna modell, även om den grundläggande sexualiteten är heterosexuell. Poängen med detta är att visa att det inte enbart finns en sorts heterosexualitet, lika lite som att det bara finns en sorts homosexualitet. Lissa Nordins (2005) studie (se tidigare forskning) om ensamstående män i den norrländska glesbygden, exemplifierar hur även heterosexualitet kan ses som brott mot heteronormen, genom att dessa heterosexuella män lever ensamma. Vad som är bra och normal sexualitet baseras på människors åsikter och värderingar. Vad som i vissa kretsar ses som helt

---

¹² En beskrivning av för uppsatsen relevanta metoder återkommer i analyskapitlet.

normalt, är i andra sammanhang onaturligt och förbjudet.

Genus

Queerperspektivet innebär enligt Ambjörnsson (2006) att visa hur föreställningarna om manligt och kvinnligt är historiskt och kulturellt betingade av heterosexualiteten som norm. Den amerikanska forskaren Judith Butler (Ambjörnsson, 2006) kritiserar uppdelningen mellan kön och genus, biologi och kultur, och menar att detta återskapar föreställningen om att det finns en naturlig manlighet och kvinnlighet. Ambjörnsson (2006) skriver att Butler menar även att uppfattningen om det biologiska könet är socialt skapat, och att kön således är en effekt av de sociala och kulturella uppfattningar om vad biologiskt kön är.

Den *heterosexuella matrisen* är Butlers benämning för den ram som organiserar kroppar, begär och genus i en specifik ordning. Dessa knyts sedan samman genom det heterosexuella begärets handlingar (Ambjörnsson, 2006). Detta innebär:

- att de enda positioner som står oss till buds är kvinna eller man
- att dessa positioner ställs i motsats till varandra, kroppsligt och beteendemässigt
- att de samtidigt förväntas åtrå, begära och ha sex med varandra (Ambjörnsson, 2006: 113)

Den heterosexuella matrisen innebär att för att framstå som en kvinna skall man ha en kropp som kategoriseras som kvinnokropp. Man skall även uppträda enligt samhällets förväntningar på en kvinna, och slutligen ha rätt sorts begär – det heterosexuella (Ambjörnsson, 2006). Butler menar att förutsättningen för att vi skall uppfattas som "riktiga" män och kvinnor är att vi gör rätt kopplingar mellan kön, genus och begär. Gör man inte dessa kopplingar korrekt blir man obegriplig i andras ögon. Män och kvinnor, manligt och kvinnligt, existerar alltså inte utanför den heterosexuella matrisen enligt Butler (Ambjörnsson, 2006).

Att komma ut

Ett viktigt begrepp i det homosexuella identitetsskapandet är att *komma ut*. Detta begrepp har, enligt Lundahl (1998) två betydelser. För det första innebär det att förstå sin sexuella identitet och att komma underfund med sin homosexualitet. Den andra betydelsen är att vara *öppen* med sin sexualitet inför andra (Lundahl, 1998).

Sexualiteter

Enligt Rosenberg (2006: 30) kan "sexualitet betraktas som fysiologisk-biologisk, psykologisk fråga, och/eller en kulturell, social fråga".

Nationalencyklopedins¹³ definition av hetero-, homo- och bisexualitet lyder:

Heterosexualitet (av hetero- och sexualitet), könsdrift riktad mot det motsatta könet; i motsats till homosexualitet och bisexualitet.

Homosexualitet (nylatin homosexualitas, av homo- och sexualitet), homofili', känslomässig och sexuell dragning till individer av det egna könet. /.../

Bisexualitet (av bi- och sexualitet), känslomässig och sexuell dragning till individer av båda könen, med förmåga till såväl heterosexuella som homosexuella relationer. Dessa relationer kan alternera eller existera parallellt. /.../

Som heterosexuell kan man även kallas *straight*. Definitionen ovan visar att man endast är heterosexuell i förhållande till andra som inte är det. Det finns olika alternativ för hur man som homosexuell väljer att benämna sin sexualitet. *Homosexuell* är övergripande, och kan innefatta både män och kvinnor. *Gay* är ett begrepp som tidigare förknippades mestadels med män, men som nu används av båda könen. *Lesbisk* är benämningen för homosexuella kvinnor, medan *flata* är ett mer vardagligt ord som används av många homosexuella kvinnor.

Det finns självklart fler sexualiteter än ovan nämnda. Jag har dock valt att inte gå in på dessa, eftersom de inte förekommer i uppsatsen.

Butch och *femme* är vanliga begrepp inom gayvärlden. *Butch* står för en kvinna med maskulina attribut eller ett maskulint utseende/beteende, medan *femme* representerar den feminina homosexuella kvinnan.

---

¹³ http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=202516&i_word=heterosexualitet

http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=204737&i_word=homosexualitet

http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=bisexualitet&h_history=1

ANALYS

Jag har valt att presentera resultat och analys tillsammans, för att i den mån det är möjligt undvika upprepningar. Analysen har delats upp i teman som svarar mot materialets karaktär och den teori jag använder. *Att vara sig själv* är det inledande temat, följt av *förebilder?*, *normalitet*, *hot mot heteronormen?* samt slutligen *diskriminering och fördomar?*. Somliga teman har underrubriker.

Att vara sig själv

Identitet handlar till stor del om vad man *inte* är – att vara homosexuell innebär således att man *inte* är heterosexuell. Man beskriver sig själv utifrån *den andre* (Lundahl, 1998). *Att komma ut* som process beskrivs ofta som att något som varit dolt upptäcks, och att individen i och med detta kan göra sig av med en "falsk" heterosexualitet och istället identifiera sin rätta sexuella identitet (Lundahl, 1998).

Att komma ut för sig själv

Jag är mycket gladare nu än jag var då. Nu trivs jag med mig själv och kan vara mig själv och öppen med mig själv. Jag har inga hemligheter för mig själv! Då var det mer att jag måste se ut på ett visst sätt, jag måste gå på ett visst sätt och klä mig på ett visst sätt och prata på ett visst sätt och bete mig på ett visst sätt, jag måste säga vissa saker med jämna mellanrum... Nu är det mer att jag kan göra vad jag vill, bo var jag vill. Nu är jag nog väldigt mycket annorlunda. Men jag vet inte om folk ser det, jag tror att det bara är jag själv som ser det. (Åsa)

Att efter många år i heterosexuella relationer ha kommit ut som homo- eller bisexuell beskrivs av mina informanter som en befrielse, och de uttrycker en glädje i att äntligen kunna *vara sig själva*. Uttrycken att "hitta hem" och att "saker och ting föll på plats" är återkommande i alla berättelser. Det är först när kvinnorna i studien har kommit ut med sin homo- eller bisexualitet som de upplever att de kan vara sig själva, och kan bejaka något som de upplever som sitt autentiska jag.

/.../ då blossade det ju upp igen att det är ju här jag hör hemma, det är ju det här livet handlar om! (Stina)

Att komma ut handlar, enligt Lundahl (1998), om att något som varit dolt förs upp till ytan och ger individen en möjlighet att göra sig av med en, som man upplever, "falsk" heterosexuell identitet för att istället lyfta fram sitt sanna jag. Lundahl menar även att uttryck som "alla pusselbitar föll på plats" visar på att bilden av att den egentliga läggningen hela tiden har funnits i det undermedvetna. Tankar och idéer

kring begreppet att komma ut är således kopplade till föreställningen om ett erkännande av en tidigare dold sanning (Lundahl, 1998).

Att acceptera sin homosexualitet var dock inte helt oproblematiskt för alla kvinnorna i min undersökning. Lundahl (1998) berättar hur några av informanterna i hennes studie beskriver hur de försökte fly från det de upplevde som sitt autentiska jag, och hur de absolut inte ville acceptera sig själva som homosexuella. En av mina intervjupersoner, Åsa, berättar hur hon försökte leva som heterosexuell, för att uppfattas som normal, både för sin egen skull och för omgivningens:

/.../ men jag tror att det var för att förneka att man var... att man låste in sig själv, för man ville inte erkänna för sig själv att man var en annorlunda person. Och att man försökte, för omgivningens skull att vara då normal, och så släkt och vänner så att folk inte skulle tro att man var nånting som inte var normalt. /.../ Man kan ju inte förneka den man är liksom, [man] ska ju bara vara hetero, så försöker man benhårt satsa på det, men så gick det inte. (Åsa)

Nu i efterhand tolkar hon sitt beteende som ett försök att vara *normal* och att inte avvika. Tankarna kring det *autentiska jaget* återfinns hos Åsa då hon berättar att hon försökte att leva som heterosexuell i många år innan hon gav upp för vad hon kallar sitt "sanna jag".

Att förstå och acceptera den sexuella läggningen upplevs av de flesta informanterna som en befrielse, och att pusselbitarna faller på plats efter ofta många år av tankar och funderingar skapar klarhet i det egna jaget. Sanna berättar om hur hon insåg att hon var bisexuell:

Jag blev kär helt enkelt, och insåg det en dag när jag kom till jobbet, jag vikade [vikarierade] på [sjukhuset] då den sommaren, en undersköterska som hette [namn], med blå ögon och långt svart hår och hon var jättevacker /.../ Damn! Jag har liksom blivit förälskad i henne! Det var inte så mycket att oja över utan det var mer "Okej, jag är förälskad, den här känslan känner jag igen, objektet är en hon –aha, så här hänger det ihop!" (Sanna)

Även Kristin och Kim beskriver en aha-känsla:

Jag tänkte inte så mycket på min sexualitet, jag fattade ju liksom inte innan. Det var liksom en dag bara "men så här är det!", allting bara föll på plats! (Kristin)

/.../ men jag kom ju på det när jag träffade min flickvän, det var då det klickade till så här: jaha, okej! (Kim)

Signifikant för alla intervjupersoners berättelser är alltså en beskrivning av hur saker och ting plötsligt klarnar och man inser vem man i själva verket är. Flera av

informanterna benämner sin homo/bisexualitet som sin egentliga sexualitet, och menar att den ger uttryck för deras sanna jag och att den tidigare heterosexualiteten egentligen aldrig riktigt fanns där. Det är först när de har insett att de egentligen har en annan läggning än heterosexuell, som de kan leva fullt ut. Mina funderingar rör sig kring vad det egentligen är som gör att det i många fall tagit flera år innan man "insett" att man inte är heterosexuell. Några informanter uppger att de aktivt motarbetade sin icke-heterosexualitet, medan andra menar att sexualitet inte var något de tänkte på förrän det en dag gick upp för dem. Min tolkning är att de normer som råder har implementerats i dessa kvinnor, vilket har lett till att man inte sett något alternativ till heterosexualitet.

Att komma ut och vara öppen för andra

Allting har ju varit så ångestfyllt i livet, eftersom man inte kan vara sig själv. Det är ju det som har varit värst, att inte kunna vara sig själv och att inte kunna prata öppet om det man känner liksom. (Åsa)

Att vara öppen med sin sexualitet ingår här i bilden av att vara sig själv. Lundahl (1998) gör kopplingen mellan öppenhet och en strävan att vara autentisk, så till vida att det i hennes intervjustudie framkommit att det finns en strävan efter att homosexualiteten skall erkännas och att det är först när denna erkänns som man tyckte att kriterierna för autencitet har uppfyllts.

Kristin beskriver hur viktigt det är att kunna vara öppen, för att på så vis slippa dölja delar av personligheten, av jaget:

Det var som när jag kommer i en ny grupp så är jag lite försiktig då. Som i min klass nu, jag har bara gått med dem i två månader, men jag kom ut i min arbetsgrupp direkt, vi är ju sex stycken bara. Jag känner att gör jag inte det så döljer jag en stor del av mig själv. Det är lika bra, alla andra pratar om sina pojkvänner och så och jag vill ju också kunna vara personlig. Så på nått sätt är det ju en viktig del. (Kristin)

Öppenhet är dock varken en självklarhet eller ett enkelt begrepp. Margareta Lindholm (2003) menar att öppenhet är något obeständigt, tillfälligt och en handling som måste utföras gång på gång. Hon menar även att öppenhet endast ställs i fokus i sammanhang som är heteronormativa, och att i situationer som inte är heteronormativa blir det oftast mer självklart att vara den man är. Kontentan blir då att man som icke-heterosexuell tvingas att komma ut i alla nya situationer, då man ständigt förväntas ha en heterosexuell läggning. En heterosexuell person å sin sida behöver aldrig eller sällan klargöra vilken sexuell läggning han/hon har, och i förlängningen behöver en heterosexuell person knappast ens reflektera över sin sexualitet.

Ambjörnsson (2006) beskriver hur alla dagliga val man gör uppfattas som bestämmande för vilka vi är, och att det i samma stund som man talar om att man är tillsammans med någon av samma kön aktiveras en rad idéer om vem man är och att förväntningarna på individen blir plötsligt annorlunda. Detta kan tänkas bidra till att man väljer att hålla sin sexuella läggning för sig själv, eller har svårt att komma ut, då man i samma stund som man kommer ut tillskrivs egenskaper som man kanske inte har.

Att leva öppet ses som en självklarhet för kvinnorna i min studie, men närmare betraktat visar det sig att flera av dem inte alls känner sig bekväma med att vara öppna i alla situationer. Jag frågade Kristin om det *alltid* är självklart för henne att vara öppen med sin sexuella läggning:

Ja. Eller... ja... nä... ibland har jag svårt med det. När jag börjar på nya jobb och så. Jag jobbade på [fabriken] förut och hade svårt att komma ut där. Jag vet inte varför, men... då kom jag också ut som bisexuell först för mina kompisar som jag fick där, och efter det blev det ju lättare. Men jag vet inte, vissa gånger har jag svårt för det. Det är i såna situationer där jag inte vill synas så mycket, när jag bara vill gå runt och vara en i mängden. För är man homosexuell blir man genast den homosexuella. Man syns.
(Kristin)

Lindholm (2003) belyser just problematiken med att det finns en risk att man decimeras till att endast vara en "homosexuell varelse" när man berättar om sin läggning, precis som Kristin beskriver i citatet ovan. Lindholm (2003) menar att dubbelliv är en verklighet där man pendlar mellan att finnas och inte finnas. Ambivalensen mellan att vara öppen och i och med det få bära korset, eller att dölja sin sexualitet och därmed en stor del av sig själv, skönjer jag hos de flesta informanter, och detta kan kopplas både till samhällets föreställningar om homosexuella samt till förväntningarna på att vara heterosexuell. Här ser man tydligt hur samhällets normer påverkar identitetsskapandet, och hur dessa normer försvårar processen att få vara sig själv som den man är. Det är fler än Kristin som tvekar inför om det verkligen är självklart att vara helt öppen. På frågan om vilka hon kan vara öppen för säger Kim:

Alla! Kompisar och familj, alla! Det enda jag kan känna är eventuella jobbsituationer, det håller jag på att ta reda på hur jag ska hantera det [i sitt kommande arbete med ungdomar]. (Kim)

Så trots att Kim själv säger att hon är öppen inför alla finns en tendens till oro för hur hon skall komma att hantera frågan om öppenhet i sitt kommande yrkesliv. Hon säger själv att hon antagligen lever i en skyddad verkstad nu under studietiden, och att det kommer att förändras sedan när hon skall ut i arbetslivet. En tolkning av svårigheterna att komma ut på arbetet kan vara att många arbetsplatser, och kanske just de yrken som Kim och Kristin nämner specifikt, är eller upplevs som heteronormativa.

Heteronormativiteten – förväntan om att alla är och ska vara heterosexuella – är den faktor som tvingar icke-heterosexuella till en komma-ut-process. Då det tillsynes inte finns några andra alternativa sexualiteter än heterosexuell blir komma-ut-processen ofta väldigt laddad med tankar/funderingar, motstånd och förvåning. Heterosexuella personer behöver aldrig ens reflektera kring sin sexualitet, det är bara självklart att man är heterosexuell. Som icke-heterosexuell måste man däremot *upptäcka* sin sexualitet. Detta ligger till grund för en indelning i kategorier, vilka i sin tur skapas i en hierarkisk ordning där alla andra alternativ än heterosexualitet laddas med en avvikarstämpel.

Förebilder?

Identitetsskapande sker alltid inom en social och kulturell kontext, och omgivningen spelar ofta en stor roll (Lundahl, 1998). Identitet kan ses som både en möjlighet och en begränsning. Möjligheten ligger i individens potential att definiera sig själv i relation till andra individer och grupper, och begränsningen innebär ett tvång att anpassa sig efter de tillgängliga identitetskategorier som står till förfogande (Lundahl, 1998). Identitetsskapande ses som en ständigt pågående process där man ideligen tvingas stämma av sin identitet mot de förändringar som dessa identitetskategorier genomgår (Lundahl, 1998).

Sexuella värderingar

Vi pratade aldrig om homo- eller bisexualitet. Det ingick nog inte i mammas tanke på vad man behöver ha med i en uppfostran. Det togs bara för givet att alla var heterosexuella, det var liksom inte givet att man kunde vara bisexuell. Jag var verkligen normerad i att alla är heterosexuella tills jag själv kom på – aha! (Sanna)

Hur attityderna kring homo- och bisexualitet sett ut under uppväxtåren är sannolikt av betydelse för hur en eventuell komma-ut-process kan ta sig uttryck senare i livet. Samtliga personer i studien uppger att de under sin uppväxttid inte kom i kontakt med homosexuella personer eller fick någon betydande information i skolan om andra sexualiteter än heterosexuell, vilket enligt vissa av informanterna har påverkat dem i deras identitetsskapande.

Aldrig var det någonting som diskuterades i skolorna eller det är väl det som är problemet också att det var ju aldrig nånting som fanns som ett öppet alternativ. Aldrig på sexualkunskapen och aldrig när vi var på [ungdomsmottagningen]. Så var det ju aldrig nått som kom upp, det var ju mer ett skällsord, killarna använde böger. Men man var ju aldrig medveten om vad det egentligen var för nått. (Kim)

Gemensamt för kvinnorna i min undersökning är att alla växte upp i hem där man inte talade om homosexualitet. Jag frågar Kim om det fanns några personer i omgivningen som var homosexuella, samt om hur familjen pratade om homosexualitet:

Nej! Det fanns inte! Inte vad jag var medveten om och inte nån som var det öppet så som att det var nån som levde ihop med nån. /.../ Vi pratade inte om det. Det var aldrig nått ämne som kom upp just eftersom det inte var någon i vår omgivning, vår närhet, som var det och eftersom då om man säger så på åttio- och nittioalet pratades det inte så mycket om det, utan det är mer de senaste åren det har blivit öppet. (Kim)

Parikas (1995) beskriver hur viktigt det är med förebilder för att undvika negativa föreställningar om homosexuella. Att acceptera sin sexuella läggning kan vara tungt om man inte har någon verklighetsförankrad bild av homosexualitet. Således är det troligt att denna avsaknad av förebilder har påverkat kvinnornas identitetsutformande.

Även om det inte fanns några uttalat homosexuella personer i omgivningen var det dock en av informanterna som uppfattade sin mamma som bisexuell:

Jag tror att min mamma är bisexuell, men det är inget vi har pratat om så. En känsla bara som jag har. Vi pratade om det någon gång när hon skiljde sig från min styvpappa, att om hon skulle leva tillsammans med nån igen så skulle det vara en kvinna. (Kristin)

I skolan saknades en debatt om homo- och bisexualitet, endast en av mina informanter berättar att de fick besök av RFSL i högstadiet som informerade om sexualitet. De andra målar upp en bild av att sexualkunskapen i allmänhet var bristfällig och när man väl hade sexualkunskap "glömdes" andra sexualiteter än heterosexualitet bort, eller benämndes bara i förbigående. En tanke kring detta är att flera av informanterna växte upp på mindre orter och att det där kanske inte fanns någon lokal RFSL-förening som kunde gå ut och informera. Sanna, som är den person som fick besök av RFSL på sin skola, är den enda i studien som är uppväxt i Göteborg.

Det fanns en tjej i nian som kom från RFSL och pratade, hon var lesbisk, och så var det en gaykille med. Jag kommer inte ihåg så himla mycket om det. Killen var lite konstig, han blev sur när killarna ställde frågor så han var väl ingen bra posterboy direkt. /.../ Tjejen var en brud med brun page, helt vanlig och lugn med allt. Hon gjorde ett gott intryck. (Sanna)

Kristin, som kommer från en mindre ort i Norrland, berättar hur sexualundervisningen såg ut när hon gick i skolan:

/.../ när jag växte upp så var det ju nån mening de sa om det bara, "ja så finns det ju homosexuella också, och det är människor som är kära i samma kön". Det var liksom inget mer, det var avart på något sätt. (Kristin)

Även Åsa kommer från en mindre ort, och hon upplevde att det i sexualundervisningen på hennes skola i Skåne saknades alternativ:

Och i skolan var det ju aldrig nått man hade pratat om. Man hade ju alltid haft sex och samlevnad, men då har det ju aldrig varit så att de har gett dig ett alternativ att "så här går det till om du har sex och är två män" eller "så här går det till om du har sex och är två kvinnor" så där... Så man har ju aldrig pratat om det öppet heller. (Åsa)

Österman (2002: 10) påvisar att "attityden till homosexuella ingår i ett mönster av andra attityder som bland mycket annat visar bildning och inställning till minoriteter generellt". Att då lägga kraft på att skapa en medvetenhet i skolan tror jag skulle bidra till att normalisera homosexualitet, vilket kan leda till förändrade attityder till homosexualitet i synnerhet, och sexualitet och identiteter i allmänhet.

Människors attityder till homo- och bisexualitet är en bidragande orsak till upprätthållandet av den hierarkiska uppdelningen mellan homo- och heterosexuella. Att inte benämna andra sexualiteter än heterosexualitet bidrar till att icke-heterosexualitet osynliggörs, vilket i sin tur reproducerar heteronormen (Ambjörnsson, 2006). Detta är precis vad som skett när skolan har undvikit att lyfta frågan om alternativa sexualiteter, och när man i hemmet har valt att inte tala om sexualitet. Ett resultat blir då att man då konstruerar heterosexualitet som norm och normalitet. Samtidigt görs andra former av sexualitet som avvikande eller utan existens. Följden blir att andra sexualiteter än heterosexuell saknas som möjlighet i tanke och handling.

Stereotyper och en avsaknad av nyanser?

Om man ser gemene mans syn på flator är den ju att hon är ful, liten, korthårig, butch, den typen. Pösbyxor, jympaskor, t-shirt, snusar, dricker öl, bryr sig inte om sin kvinnliga sexu... liksom att man är kvinna. Väldigt mycket så. Och det tycker jag är även inom homovärlden. (Kim)

Ambjörnsson (2006) menar att genom att ta fasta på ett fåtal enkla och erkända egenskaper hos en person eller grupp skapas stereotyper, dessa tillåts sedan representera allt kring denna grupp. Problemet med stereotyper är att de reducerar och osynliggör på ett sätt som kan upplevas begränsande. De kännetecken som tillskrivs stereotypen är oftast av negativ karaktär, att vara oattraktiv, fjollig eller ensam är knappast några positiva egenskaper i vårt samhälle (Ambjörnsson, 2006). Stereotypen blir snarare ett redskap för att skapa skillnad mellan det normala och det

avvikande, där avvikelsen ses som solid och förutsägbar, samtidigt som det normala skildras som självklart, universellt och allmängiltigt (Ambjörnsson, 2006).

Den stereotypa bilden av *flatan*, den homosexuella kvinnan, är likartad hos alla mina informanter. De presenterar henne som en oattraktiv och manhaftig person, som inte bryr sig mycket om sitt utseende. Flera menar att detta är den bild som heterovärlden har av flator, men påvisar samtidigt att denna stereotyp är högst levande inom homovärlden med.

Linda-Sara: *Finns det en stereotyp av hur homosexuella kvinnor ser ut?*

Åsa: *Absolut! Typ som jag! Fast det stämmer ju inte, men folk utifrån har ju en bild av en homosexuell person, tjejer då för det mesta. /.../ tjejerna är väldigt manliga, har kort hår och går inte i kjol och går inte i klänning eller linne, utan har pösiga byxor och pösiga tröjor och är väldigt robusta och så här. Men det finns ju både och! Det finns ju väldigt manliga bögar och kvinnliga flator, det är ju så, men folk ser det inte så. Folk har ju en bild av att alla tjejer som är homosexuella ser ut så där. /.../ Jag tror att alla generellt har en förutfattad mening om vad folk är, även vi själva, inte bara de som är heterosexuella, utan generellt sett alla. (Åsa)*

När jag ber informanterna spekulera kring anledningen till att det existerar en stereotyp får jag flera olika svar. En del tror att det beror på en kunskapsbrist hos människor i allmänhet, andra tror att det beror på att man visar upp en ensidig bild av homosexuella i media. Stina tror att personer med dessa förutfattade meningar inte känner någon homosexuell person:

Jag tror att folk som inte har kommit i kontakt med det [homosexualitet] har säkert någon slags bild av hur en flata eller en bög ska se ut så. Men jag tror inte att det finns egentligen. /.../ man har inte kommit i kontakt med nån, man ser bara ordet. Man ser inte att det är en vanlig människa. (Stina)

Kristin var tillsammans med en kille som kom från landsbygden, och hon berättar om hur det var när hans kompisar pratade om homosexuella:

När jag bodde i [staden] var jag tillsammans med en kille som kom från landet, och när de pratade om homosexuella så var det den synen de hade [ovannämnda stereotyp]. Men det är väl obildat på nått sätt, eller att de känner inga. Då kanske det är lättare för dem att tänka sig homosexuella på det sättet. Att det är någon egen art på nått sätt. (Kristin)

Parikas (1995) menar att negativa föreställningar om homosexuella kan uppstå vid en avsaknad av homosexuella förebilder. En annan orsak till fördomar kan vara en blandning av myt och rädsla för det okända, men även en rädsla för omedvetna homosexuella känslor hos sig själv. Homofobi ses ofta som ett uttryck för sådana undantryckta känslor (Parikas, 1995).

Kristin, som tidigt under intervjun delgav en misstanke om att hennes mamma är bisexuell, återkom senare till detta och berättade om sin egen reaktion:

Jag var 14 eller nånting och jag kommer ihåg det så väl för jag var jätteelak mot henne när hon sa det här [att hon skulle vilja leva tillsammans med en kvinna] och då sa jag till henne "Fy fan vad äckligt! Om du gör det så vill jag aldrig mer prata med dig". Det var en jättestark reaktion från mig. Jag var helt förbannad hur hon kunde säga så, jag tyckte hon var så äcklig! Och jag tänkte inombords "tur att inte jag är det, vad hemskt det hade varit". (Kristin)

Kristins starka reaktion vid mammans avslöjande kan ses som ett exempel på homofobi som uttryck när det handlar om bakomliggande och undantryckta homosexuella känslor hos personen.

Alla informanter är överens om att en verklig version av den stereotypa bilden av den homosexuella kvinnan egentligen inte finns, och jag uppfattar en önskan om att den bild samhället har av homosexuella personer skulle kunna vara mer nyanserad. Den stereotypa bilden uppfattas inte bara som fantasilös och begränsande, utan kan påverka identitetsprocessen genom bristen på personer att identifiera sig med och att de bilder som finns är negativa. Kim ger mig sin syn på avsaknaden av nyanser och homosexuella förebilder:

Vi är vem som helst! Det kan vara grannen eller din brorson eller ditt barnbarn och det som kanske behöver uppmärksammas mer är inte bara Magnus Carlsson som står och sjunger schlagermelodier. Folk har ju bara den bilden. Om man ser på unga, vad har de för förebilder egentligen? Om man tar en ung kille som ser på Magnus Carlsson och Andreas och alla de här och tänker "okej, de är bögar, måste jag vara sån för att bli accepterad?". Det finns liksom ingen urskillning och det är väldigt tråkigt. Om man ser unga tjejer som kanske är väldigt tjejiga, väldigt femme, "måste jag börja spela hockey och klippa mig kort för att bli accepterad?". Och det kan man ju ändå se till exempel på Gretas¹⁴, att de tjejerna som går ut har skaffat Flatakittet 2.0 med håret och kläderna och med attityder och inställning och så där, fast det egentligen kanske inte är dem de är. (Kim)

Kvinnornas berättelser tydliggör hur identitetskapandet faktiskt påverkas av stereotypisering. Att lägga sig till med vad Kim kallar "Flatakittet 2.0" trots att det egentligen inte är den man anser sig vara, visar på hur mycket man faktiskt influeras av de förebilder som finns och de normer som råder. Det paradoxala är att flera informanter menar att anledningen till att denna negativa schablonbild uppstått beror på människors okunskap om homosexualitet, samtidigt som andra informanter berättar att den stereotypa bilden av *flatan* är högst levande i homovärlden. Hur kan det vara så? Min tolkning är att även många homo- och bisexuella personer har tagit

---

¹⁴ Gretas är en gaybar i Göteborg.

till sig bilden av hur en homosexuell person ser ut och betar sig, detta genom ständiga upprepningar om att schablonbilden är *verklighet*. Identifierar man sig då inte med denna bild kan det vara svårt att ta till sig att man själv faktiskt är homosexuell.

Vem syns i media?

Sen att det finns galjonsfigurer i det här som liksom ställer sig upp och... jag tycker de är helt underbara. Jonas och Mark står för vad de är och de landar i knäet på folk i tidningsformat /.../ Jag tror att folk tvingas på något sätt att konfronteras med egna tankar och jag tror att mycket negativa tankar och fördomar ligger i att man aldrig har reflekterat, för när man tvingas att reflektera och ser två leende herrar och ett barn som exempel. Det nöts in i folk. (Sanna)

Att de homosexuella personer som faktiskt figurerar i media har gjort mycket för inställningen till homosexuella och homosexualitet tror Sanna. Även Kim nämner framförallt Jonas Gardell och Mark Levengood som förebilder.

/.../ Jonas Gardell och Mark Levengood är med i tv och det är Pekka Heino som sitter här och de har gjort nån schablonbild av det. Om man ser hur många öppna flator det egentligen finns. Jag menar hockeytjejerna som kom ut efter OS, men de var två stycken. Och de passar också in i schablonbilden. /.../ Vad finns det egentligen för flator? Det är ju Mian Lodalen och hon är ju lite mer radikal, hon är ju så väldigt vänster och radikal att många klappar henne på huvudet just därför. Sen är det ju Eva och Efoa, vad finns det mer egentligen? (Kim)

Parikas (2005) menar att öppna homosexuella är så ovanliga så att de per automatik får agera förgrundsfigurer. Författaren nämner, precis som Sanna, Jonas Gardell som en viktig person i svenska media. Just att homosexuella personer blir viktiga förebilder visar hur betydelsefullt det är med en medial mångfald.

Men flator då, kan man fråga sig, finns det några sådana? Förvisso finns det ett antal kvinnor som figurerar i media och lever homosexuellt, men någon motsvarighet till Jonas Gardell finns knappast. Vad beror detta på?

Om stereotypisering är ett sätt att upprätthålla heteronormativiteten, så är inkludering, ignorans och tystnad ett annat (Ambjörnsson, 2006). Inkluderingen står för att avvikelserna inkluderas i normen, och Rosenberg (2006) menar att det handlar om att man tillåts vara med om man inte hörs och syns. Att det är så få homosexuella kvinnor som figurerar i media kan tolkas som ett exempel på hur den heteronormativa ordningen upprätthålls genom ignorans och tystnad. Då inte utsidan alltid visar någons sexualitet kan den lätt ignoreras och bortses ifrån, och kontentan är att man kanske inte kommer ut med sin homo- eller bisexualitet, utan

stannar kvar i garderoben (Ambjörnsson 2006). Ambjörnsson poängterar att kvinnor som offentligt tar plats riskerar att granskas och bli mer utsatta än män. Kanske kan det tänkas att detta är en bromsmekanism för att fler offentliga kvinnor skall våga eller vilja komma ut med sin icke-heterosexualitet?

Normalitet

Queerteorin påvisar hur det som upplevs som normalt ständigt existerar i relation till en motsats – det onormala (Ambjörnsson, 2006). Förväntningar och införlivade tankar om vad som är normalt och vad som inte är det, är återkommande i alla berättelser i denna studie. Tankar kring hur man skall vara som kvinna, och upplevelsen av frihet när man inte längre behöver leva upp till normen, är centrala teman i kvinnornas historier.

Förväntningar

När jag väl var hetero så, eller jag kanske inte var hetero men du förstår, så var det väl mer att man försökte ju... Kompisar som sa "åh, kan inte jag få sminka dig, du är så söt!" eller "åh, kan du inte ha den här kjolen på dig, kan du inte ha de här skorna, du är så fin då!", jaja okej... Och så har man ju vantrivts som attan, men man har ju ändå gjorde det, för det ska vara så. Är du hetero ska du ha kjol på dig. Du ska vara fin och du ska vara sminkad när du går ut och du kan inte gå runt och se ut så här som jag gör då. Då har man ju ändå försökt, så när man väl kan vara sig själv, det är det som är så skönt. (Åsa)

I vad Butler kallar den *heterosexuella matrisen* skiljs maskulinitet och femininitet åt genom att kroppar, genus och begär organiseras i en viss ordning, för att sedan knyts samman genom det heterosexuella begärets handlingar (Ambjörnsson, 2006). Det innebär att för att framstå som kvinna krävs att man har en kropp som kategoriseras som kvinnokropp, man skall uppträda enligt samhällets förväntningar på en kvinna och man skall hysa rätt begär – det heterosexuella begäret. Enligt Butler är det endast då man kommer att uppfattas som en "riktig" kvinna (Ambjörnsson, 2006). Butler menar att när man börjar röra sig i ytterkanterna av denna ordning betraktas man gärna som udda, konstig, eller kanske till och med skrämmande (Ambjörnsson, 2006). En kvinna med vad samhället påvisar manliga attribut skapar således oreda och ställer saker på sin spets. Ambjörnsson (2006) menar att det i vissa fall kan vara genusavvikelsen som upplevs som provocerande och avvikande, snarare än sexualiteten i sig.

Att få se ut hur man vill och använda de kläder man känner för är viktigt för att få vara den man är. I citatet ovan beskriver Åsa hur det var att ständigt utsättas för omgivningens försök att feminisera henne genom att föreslå attribut som bättre

passar en kvinna än de pösiga byxor och munkjacka hon beskriver sig själv ha, och hon målar upp den befrielse hon kände när hon väl kom ut och fick se ut som hon ville.

/.../ folk tittade väldigt konstigt på mig, för jag har alltid sett ut så här som jag gör idag, alltid gått klädd så här och jag har aldrig brytt mig. Och då har folk... det är väl konstigt med, jag har gått ut på krogen med luotrója och pösiga brallor, medan alla tjejer jag känner är väldigt kvinnliga, de har gått ut med tjejkompisar som har kommit i kjol och så har jag kommit där som värsta hösäcken. (Åsa)

Kvinnorna i min studie beskriver att ha kommit ut som homo- eller bisexuell medför en känsla av frihet. Ett tydligt exempel på denna frihetskänsla är att slippa passa in i de normer för hur en kvinna ska se ut och vara. En brytning med alla, för den heterosexuella matrisen viktiga beståndsdelar, kan skapa denna känsla av frihet, då man inte upplevde sig inte riktigt passa in innan man kom ut heller. Ambjörnsson (2006) visar hur intimt sammankopplad betydelsen av att uppfattas som en "normal" kvinna är med att framstå som heterosexuellt attraktiv. Då man inte längre är intresserad av att vara attraktiv för män, anstränger man sig således inte längre för att passa in i den gängse normen.

Flera av informanterna beskriver hur de som kvinnor tidigare upplevt en objektifiering på ett sätt som de menar inte sker inom gayvärlden. Anledningar till att detta inte skulle vara lika vanligt förekommande i gayvärlden kan vara att man inte längre använder sig av de typiskt "kvinnliga" attribut som kopplas samman med kvinnan som sexuellt objekt (för män), samt att man till största del numera umgås i kretsar med andra homo- och bisexuella personer, där objektifieringen sker på mer "lika" villkor. Den maktobalans som finns mellan kvinnor och män i den heterosexuella relationen är inte längre närvarande. En tanke kring detta är att i mötet mellan två kvinnor finns ingen "objektskapare", på samma sätt som mellan en man och en kvinna. Detta betyder dock inte att kvinnor inte kan agera "objektskapare". Ingenting är svart eller vitt, förändringen i relationer finns men är inte total. Kim berättar om hur hon upplevde att hon som kvinna fick agera objekt på ett annat sätt när hon levde som heterosexuell än vad hon gör nu:

Man blir nog lite mer objektifierad när man var heterosexuell. Det var mer på ett yttre, det yttre som var viktigt. Ute i kroglivet, bland vänner och jag menar min pojkvän sa "mina kompisar tycker att du är så snygg, de tycker du är så cool". Det var mer så förut. (Kim)

Sanna, som är bisexuell, upplever även hon att hon i sina tidigare förhållanden blev behandlad som ett objekt istället för ett subjekt:

/.../ jag sa det till honom [före detta pojkvän] någon gång att "jag är nån jävla trofé som du bara tar fram ibland" - han brydde sig inte så mycket men jag var behändig att

ha och skryta om lite, för jag var ganska duktig i skolan, det gick bra och jag gjorde ett ganska spännande ex-jobb och så. Det var bra att skryta. Och så tränade jag jättemycket och var i hyfsat fin form, så det var roligt att dra runt på mig i klänning och visa upp mig. (Sanna)

Sanna berättar hur hon upplever en förändring i sitt sätt att vara som kvinna sedan hon om ut som bisexuell. De samkönade relationer och sexuella förbindelser hon haft har bidragit till att hon numera "tar för sig" på ett annat sätt än vad hon gjorde innan.

Jag kom på den fantastiska idén när jag träffade en man förra året, att be honom klä av sig först. Killen var 42 år och hade aldrig gjort det förr. Han kunde inte. "Varför ska jag alltid vara den som ska visa upp mig? Kom igen!" sa jag. Han kom till kalsongerna, sen var det stopp. Han kunde inte. (Sanna)

Citatet ovan illustrerar en situation där Sanna tog kommando och där mannen fick agera objekt, samt vilka problem det kan skapa när man omkullkastar förväntade könsroller och förväntat beteende. Sanna menar att det är genom att ha sexuella relationer med andra kvinnor som hon lärt sig att sex inte alltid behöver ske på ett visst sätt, utan att den maktobalans hon upplever existera mellan män och kvinnor inte är närvarande i en samkönad relation. Sannas beteende både bryter mot normen för hur en kvinna skall bete sig, såväl som det hotar den rådande heteronormen. Jag menar att detta exempel visar hur både kön och sexualitet faktiskt är konstruktioner som är kontextuella, och hur dessa faktorer kan förändras. Däri ligger hotet mot heteronormativiteten.

Föreställningarna om hur en "riktig" kvinna skall vara och se ut är likartade hos många av informanterna. Kvinnorna i min studie framställer bilden av den heterosexuella kvinnan, som likväl står för det normala, som en feminin person som bryr sig om sitt utseende och bär kvinnliga attribut så som kjol och höga klackar. Den heterosexuella kvinnan är således det som den homosexuella *inte* är. Åsa, som kallar sig själv butch, är kanske den person i min studie som mest känt av hur det är att vara "annorlunda" som kvinna:

När jag levde som heterosexuell förväntade sig folk att jag skulle gå klädd på ett visst sätt och sminka mig och klippa håret kvinnligt och du vet, använda örhängen, gå i kjol, använda högklackade skor. Du vet. (Åsa)

Förväntningarna på hur man skall vara som kvinna ligger inte bara i utseendet. Som Butlers heterosexuella matris visar är även samhällets förväntningar på hur en kvinna skall *bete sig* tydliga (Ambjörnsson, 2006). Många av informanterna beskriver en vardag fylld av förväntningar på hur de skulle vara som kvinnor. Tydligast blir detta när det kommer till det heterosexuella parförhållandet:

Samma dag som jag blev ihop med [pojkvännen] så började mina äggstockar ingå i hans mammas planeringskalender bland annat. Det förväntades giftermål och barn och på något sätt blev man en husmor med äggstockar. En äggkläckningsmaskin som ska laga mat. (Sanna)

Förväntningarna på att stadga sig och bilda familj är något som även de andra kvinnorna beskriver:

/.../ ju äldre man blev, speciellt hans [före detta pojkvännens] vänner som då skaffade barn, satte ju pressen på mig att vi skulle skaffa barn, eftersom [han] är äldst i syskonskaran förväntades det att han skulle skaffa barn först. (Stina)

/.../ det ska vara en man och en kvinna och mamma har ju alltid varit så "jag vill ha barnbarn, jag vill ha många barnbarn". Då har man tyckt att jag kan ju inte gör mamma besviken, klart att hon ska ha barnbarn. (Åsa)

Just moderskap och kvinnlighet är starkt sammankopplade, och förväntningarna på att kvinnor i fertil ålder skall föda barn finns. Flera kvinnor berättar att dessa förväntningar avtagit efter att de kommit ut som homosexuella. Det i kombination med ett hos vissa genusöverskridande utseende bryter mot Butlers heterosexuella matris. Förvisso kan inte homosexuella personer få barn på naturlig väg, utan det krävs alltid planering och organisering för att få det till stånd, men detta innebär inte per automatik att homosexuella inte kan/vill/får barn. Att som homosexuell inte riktigt räknas eller ses som möjlig förälder är exkluderande menar jag, och strategin *osynliggörande* fortsätter i och med detta att arbeta för att upprätthålla heteronormen.

Vad är normalt då?

Är du hetero så är du normal, är du bisexuell så är du lite konstig, men är du homosexuell så är du ju helt galen liksom! (Åsa)

Heteronormativiteten verkar genom att upprätthålla gränser mellan hetero- och homosexualitet, och att leva med någon av motsatt kön anses vara både bättre, finare och mer naturligt än att välja en partner av samma kön. Heterosexualitet betraktas som sund, självklart och naturlig, medan homosexualitet ses som osund och misslyckad (Ambjörnsson, 2006). Den sexualitet som anses vara god och normal är, enligt Rubins *sexuella värdehierarki*, den heterosexuella, monogama, tvåsamma sexuella relationen som sker inom parförhållandets ramar (Ambjörnsson, 2006). Att då välja att leva tillsammans med en person av samma kön gör att man hamnar långt ner i den sexuella värdehierarkin, och därmed innehar en sexualitet som ses som onormal och onaturlig. En strategi, som några informanter har provat, är att försöka kväva sina icke-heterosexuella känslor, för att på så vis inte betraktas som en avvikare.

Kvinnorna i min studie illustrerar det heterosexuella som det normala, och de menar att i det heterosexuella livet och parförhållandet finns det ett antal faser som man förväntas genomgå:

Det finns väl ett sätt som är det normala att man, det vet jag, det är många av mina kompisar som inte vill skaffa barn och det anses ju inte heller vara normalt. Det är ju liksom en del av livet att man ska läsa, man ska jobba, man ska föda barn, man ska bli gammal och man ska dö. Det är liksom, gör man nånting som sticker ut åt nått håll så... (Stina)

/.../ men för mig, att leva som hetero känns ju väldigt tråkigt, eftersom det är det som ska vara, det är förutsett, att det ska vara så här och du går igenom vissa stadier i ditt liv som redan är förutsedda, du ska träffa nån, skaffa barn, flytta ihop, skaffa bil och hund och villa och vad det nu är och sen så dör du. (Åsa)

Att leva som heterosexuell ses som tråkigt och förutsägbart av en del informanter, medan andra saknar förutsägbarheten i de samkönade relationerna, och gör en koppling mellan brist på förutsägbarhet med samkönade relationers korta livslängd.

/.../ man ser ju hur det går för alla andra homosexuella par. Det håller i två-tre år sen splittras dem, det är jättehemskt. /.../ Jag tror det beror på att man inte har något gemensamt mål eller projekt. /.../ där [i det heterosexuella parförhållandet] är det mer naturliga steg eller vad man ska säga – man flyttar ihop, man skaffar barn, man gifter sig. Det är en annan stegprocess. Homosexuella har [det] inte lika enkelt. Vill man skaffa barn är det ju... det kan ju inte ske naturligt liksom. (Kristin)

Att heterosexuella skulle ha ett tråkigare liv är en föreställning som finns, men samtidigt strävar de flesta kvinnorna i undersökningen efter normalitet – *vanlighet*. Att vara "vanlig" och att leva ett "vanligt" liv, precis som heterosexuella, är för många ett mål i livet. Överhuvudtaget finns en strävan hos alla informanter att lyfta fram homosexuella som "vanliga" människor, och att normalisera homo- och bisexualitet. Detta gäller såväl homosexuell kärlek som de framtidsdrömmar man när.

I framtidsdrömmarna ingår för många att ha en stabil relation med en kvinna, och att så småningom skaffa barn och hus. Att rädslan för "tråkighet" skulle ha att göra med sexuell läggning motsätter jag mig, då jag tror att denna rädsla finns hos många personer oavsett läggning - ingen vill ju ha ett tråkigt och förutsägbart liv, samtidigt som man behöver trygghet.

Kvinnorna i studien definierar heterosexualitet som det normala. Bilden av "den riktiga kvinnan" är dessutom högst levande. Att avvika från den heterosexuella normen har för kvinnorna bidragit till att de inte längre upplever sig vara

objektifierade och att förväntningarna på hur de skall uppträda som kvinnor har trubbats av. Jag anar en dubbelhet i kvinnornas tankar kring detta, samtidigt som man säger att det är skönt att slippa normerna för hur man ska bete sig och se ut, så strävar man ändå efter att bli accepterad som kvinna och många poängterar att homosexuella kvinnor ofta är precis lika feminina som heterosexuella kvinnor.

Hot mot heteronormen?

Ägd. Tämjd. Liksom såna begrepp som jag nu har kommit att förknippa med att leva ihop med män. De kan verkligen inte hantera att man inte vill det. Det är kul som sagt [med en bisexuell kvinna] tills de inser att "jag kan inte göra nått åt det, hon är så, hon vill inte gå fot". /.../ Jag tycker jag tar för mig mycket mer för att jag har lärt mig att det är okej. Jag skrämmer bort dem mycket fortare också för de har inte lärt sig att det är okej. (Sanna)

Homosexualitet ses som den självklara utmanaren mot heterosexualiteten och därmed mot heteronormen. Men bisexualitet då? Citatet ovan illustrerar hur Sanna, som är bisexuell, har lärt sig agera och ta för sig på ett annat sätt i sexuella situationer än hon gjorde innan hon kom ut som bisexuell och hur detta beteende hotar de män hon träffar då de inser att hon inte kommer att anpassa sig efter deras vilja. Således blir hennes bisexualitet ett hot mot heteronormen.

Den schablonbild som finns av bisexuella är negativ, både i gayvärlden och bland heterosexuella. Sanna, som är den enda bisexuella tjejen i sammanhanget, beskriver hur denna bild kan se ut:

Linda-Sara: Finns det en stereotyp av bisexuella?

Sanna: Nej inte på samma sätt alls [som av homosexuella]. Inte utseendemässigt, men det är väl lite mer det här velpotta, har inte riktigt bestämt sig, vågar inte riktigt eller är bara lite "bi-hihihi", typ jag kallar dem "bi-hihihi" de som går och ut är lite... och sen går de hem och är jättenerösa för att nån har tittat på dem. Jag tror mer det är en stämpel – lite opålitlig, inte riktigt med någonstans. (Sanna)

Likaså Kim beskriver föreställningen om bisexuella som negativ, och menar även hon att bilden av bisexuella är att de är oseriösa och veliga:

/.../ bisexuella tjejer ses ofta väldigt negativt. Det är ofta tjejerna är där bara för att leka runt lite innan de går tillbaka till man och barn och lever ett friktionsfritt liv där det inte blir något problem. (Kim)

Sanna menar att föreställningen om bisexuella som oseriösa, obeslutsamma och opålitliga förstärks genom de tjejer som, enligt henne, utger sig för att vara bisexuella, men som i själva verket bara vill leka av sig lite:

/.../ Sen späds ju det här på lite av alla som är lite "bi-hihi" som ska ut och hångla upp sin väninna på krogen /.../ jag tror att de pajar ryktet ännu mer. (Sanna)

Vad beror denna negativa bild på? Är det som Sanna och Kim tror, att schablonbilden som finns av bisexuella är en följd av deras beteende, eller ligger annat bakom?

Ambjörnsson (2006) menar att bisexualitet kan ses som ett hot mot heteronormativiteten, då den bisexuella personen ifrågasätter den heteronormativa ordningen som säger att kön av avgörande för vår sexualitet. Att kunna bli förälskad i, och ha sex med personer oavsett kön bryter således mot både det heterosexuella sättet att leva, liksom det homosexuella. En anledning till att bisexualitet hotar homosexualiteten är att en bisexuell person inte går med på att "välja sida", och därmed inte sällar sig till den homosexuella minoriteten. Detta kan uppfattas som ett svek av homosexuella som grupp.

En heterosexuell person förväntas åtrå en person av motsatt kön, medan en homosexuell individ begär en person av samma kön. Den bisexuelle däremot kan alternera, eller till och med ha pågående relationer med båda könen samtidigt. Detta ruckar inte bara på heteronormen, utan även på alla föreställningar om sexualitet som något som sker mellan två personer i ett parförhållande (se exempelvis Rubins *sexuella värdehierarki*).

Sanna ger ett exempel på vänner i bekantskapskretsen som bryter normer på flera sätt en ett:

Jag umgås i lite kanske konstiga kretsar med öppna förhållanden... det var nu ett samboförhållande som blev ett trepartsförhållande som inom ett halvår utvecklades så nu är de fyra som bor ihop. Jag tror båda tjejerna och båda killarna är bi, så man vet aldrig vem som sover var. Det är som att de fyra är ihop. (Sanna)

Ambjörnsson (2006) menar att den bisexuella person som vägrar låta sig placeras i ett fack kan ses som mer hotande mot heteronormativiteten är vad en homosexuell person gör, just för att denna person inte lever upp till samhällets krav på en tydlig identitet.

Bisexualitet som övergångsfas?

Då berättade jag att jag var bisexuell och det var nog det jag sa till alla från början. Det kändes lättare på något sätt och jag trodde kanske att jag var det eftersom jag hade levt med en kille i flera år. Det kanske inte är så lätt att veta vad man är då, så jag sa till alla att jag var bisexuell. (Kristin)

Ett par av informanterna berättar hur de valde att definiera sig själva som bisexuella till en början när de kom ut för sin omgivning. Anledningarna till detta ser olika ut. Kristin menar att det fanns en osäkerhet hos henne, och en föreställning om att hon antagligen var bisexuell eftersom hon hade levt tillsammans med en man i många år. Inte kan väl hon vara homosexuell då?

Åsa däremot valde strategiskt att kalla sig bisexuell. Dels för att hon upplevde att bisexualitet ansågs vara mer "normalt" då det fortfarande skulle lämna en öppning för att hon skulle kunna välja att leva med en man och anpassa sig till heteronormen. En annan tanke bakom hennes beslut att genom att kalla sig själv bisexuell, få möjligheten att prova sig fram med tjejer och samtidigt kunna använda relationer med män som en täckmantel, innan hon behövde bestämma sig.

Först kom jag ut som bisexuell då. /.../ Jag tror jag gjorde så för att se hur folk reagerade tror jag. Och känna på grejen liksom. Ja, men om jag är bisexuell är jag ju inte jättekonstig, för då är jag både och, och då kan jag fortfarande låtsas lite, så jag kan prova på det andra och ta reda på vad jag vill liksom. Då kunde man ju ändå du vet låtsas att man tyckte om nån som var av det manliga könet så att fortsätta dölja, och på andra håll kunde man ju prova på lite av den andra världen och se lite om det är det här jag vill. (Åsa)

Åsas beslut att kalla sig bisexuell tror hon själv ingick i en slags övergångsprocess, där hon gick från att vara heterosexuell, till att kalla sig bisexuell för att så småningom definiera sig som homosexuell.

Men jag tror att det var en övergångsprocess, att man går inte från att vara straight till att vara helt gay bara i en handvändning, utan jag tror liksom att det var ett steg på vägen, att man gick sakta bortåt. (Åsa)

Åsas tankar kring att man inte går från att vara heterosexuell till att direkt kalla sig homosexuell kan kopplas till föreställningen om bisexuella personer som veliga, obeslutsamma och fega. Denna bild består då antingen av att de egentligen är homosexuella men inte riktigt vågar komma ut ur garderoben, eller att de egentligen är heterosexuella kvinnor som bara vill leka av sig lite. Lundahl (1998) belyser bisexualitet som ett möjligt mellanled innan identiteten som lesbisk har trätt fram till fullo.

Att komma ut som bisexuell skall dock inte, enligt min mening, enbart ses som ett steg mot att så småningom definiera sig som homosexuell, utan bör respekteras som en läggning i sig. Om denna uppfattning blir normerande uppstår en ny förtryckarordning där homosexualitet ges företräde som en "rumsren", "riktig" eller allmänt accepterad sexualitet medan bisexualitet negligeras och förklaras bort och inte blir en sexualitet i sig.

Enligt Lundahl (1998) finns det i en komma-ut-process en förväntning på individen att förflytta sig stegvis framåt, och varje rörelse åt motsatt håll betraktas som regression, vilket skulle innebära att ett tvåkönat förhållande skulle ses om ett steg tillbaka i komma-ut-processen. En bisexuell person kan aldrig komma ut helt och hållet utan står alltid med ena benet i garderoben och det andra utanför, med risk för att "gå tillbaka" till ett olikkönat förhållande (Bertilsson, 2003). Föreställningen om att bisexualitet endast är ett mellanled på väg mot "målet" förminskar således de bisexuella och den läggning de står för. Just det Lundahl (1998) beskriver, att det alltid föreligger en "risk" för att den bisexuella väljer en tvåkönad relation före en samkönad, belyser hur bisexualitet inte bara kan ses som ett hot mot heterosexualitet, utan även mot homosexualitet.

Slutligen, kvinnorna i min studie uppfattar bisexualitet som mer normalt än homosexualitet, och menar att homosexualitet står för normbrottet i större utsträckning. Jag menar däremot att homosexualitet utmanar heteronormativiteten, men bisexualitet hotar alla föreställningar om såväl betydelsen av en fast identitet som vikten av att *välja*. Och kanske är det just detta, att vägra välja, som är den verkliga hotbilden mot det heteronormativa samhället och alla dess köns- och sexualitetskategorier.

Diskriminering och fördomar?

Men folk tittar ju, absolut. Det gör de ju. Jag märker det inte lika mycket nu, men det kanske är för att man har vant sig. Första gången man höll sin flickvän i handen var det verkligen så där "åh, vad tycker de nu, vad tänker de nu, vad tittar de på mig för?"
(Stina)

Flera informanter uppger att de aldrig har blivit diskriminerade, men vid en närmare granskning visar det sig att de flesta bär på erfarenheter av diskriminering och fördomar från omgivningen. Parikas (1995) beskriver att våld mot homosexuella är en relativt vanligt förekommande företeelse. Ingen av kvinnorna i denna studie har blivit utsatta för våld, men däremot har diskriminering skett på andra sätt.

Det är väl såna här småsaker, såna grejer. Som folk i rulltrappan. Jag och [flickvännen] stod i rulltrappan och jag höll om henne och pussade henne på huvudet, och så var det

speglar längs med hela så jag såg ju att jag mötte två killar på vägen upp. När de kom förbi oss så puffade han till sin kompis på armen och sa "kolla!", och så står de där och pekar efter oss i rulltrappan. (Kim)

Sådana här vardagsincidenter återkommer i alla berättelser, och det är på ett vardagligt plan som utsattheten som homosexuell blir synlig. Människor tittar, ställer annorlunda frågor eller till och med pekar. Det är även sådana här vardagssituationer som pekar ut homosexualitet som något dåligt och som därmed upprätthåller heteronormativiteten. Kim berättar om en vanlig reaktion hon får när hon berättar att hon är homosexuell:

/.../ när de får reda på att man är har flickvän blir det så här, och det är ju så rolig: "Nähä! Men GUD, oj! Nej, men vad roligt! Åh, men jag gillar ju Jonas Gardell, han är ju så rolig! Och jag har ju alla Evas skivor, jag tycker de är jättebra. Och jag tror en kompis kusin är böj och ja, han är skitkul, så jag tycker att det är helt okej, jag är lugn med det, bara så du vet. Åh, men gud, var träffades ni? Och vad säger dina föräldrar?" (Kim)

Detta tolkar Kim själv som att andra människor ger henne sitt godkännande om att hon är homosexuell, vilket hon reagerar starkt emot. Hon berättar att hon därför vid vissa tillfällen gett svar på tal och vänt på situationen, och då fått en del underliga reaktioner från folk; alltifrån oförståelse till ilska.

/.../ och då har jag väl, lite elakt sagt, ofta på småfyllan, när jag närmar mig andra människor så, människor som är heterosexuella just, de kanske har pratat om mig eller andra bara för att jävlas: "Jaha, har du kille? Nej, men GUD vad roligt! Ja, min syster är hetero, åh gud vad kul, nej vad roligt! Jaha, men hur träffades ni? Vad säger dina föräldrar? Hur har ni sex då? Funkar det..? Men alltså, helt okej med mig, skitkul för dig!", och då blir folk ställda. (Kim)

En tolkning av den reaktion Kim får när hon använder sig av denna motstrategi är att förvåningen och ilskan hon möts av, i sig symboliserar hur hon bryter mot de förväntningar som finns på henne som homosexuell. Det förväntas inte att hon skall säga ifrån och reagera på vad den heterosexuella personen ifråga sagt till henne, och när hon gör det uppstår en obalans i hierarkin. I och med Kims beteende jämnas maktobalansen mellan den homosexuella och den heterosexuella ut, vilket skapar oreda. Strategierna för att upprätthålla heteronormativiteten har härmed satts ur spel.

Att plötsligt mötas av helt andra frågor som homo- eller bisexuell är ett fenomen samtliga personer beskriver. Oftast är frågorna av sexuell karaktär och de är mycket intima. Jag anar en ambivalens i hur man skall bemöta dessa frågor, samtidigt som man känner sig förolämpad och utsatt finns det tankar om att stå till förfogande och

svara på frågor för att i det långa loppet öka folks kunskap och därmed bana väg för andra homosexuella.

Åh, den värsta frågan man får är ju alltid av kompisar, folk att "jaha, men ni är två tjejer, men vem är killen då? I förhållandet?", och då säger jag till dem att "du kan inte fråga vem som helst det för det är fruktansvärt respektlöst, för det du visar är att vårt förhållande det duger inte för att vi är två tjejer. Det måste inte vara en man och kvinna med i bilden för att det ska vara ett förhållande!" Men den frågan, gud, hur många gånger som helst. (Kim)

Frågan om hur man har sex när man är två tjejer i ett förhållande är vanligt återkommande menar de flesta av kvinnorna i undersökningen. Detta är en fråga som knappast skulle ställas till en heterosexuell person. Nyfikenhet är den faktor som ligger bakom tror flera av informanterna, samtidigt som de menar att det inte borde vara så svårt att föreställa sig scenariot. Om det är nyfikenhet eller något annat som genererar dessa frågor är svårt att sja om, men fenomenet kan kopplas till Rubins *sexuella värdehierarki*, där den "bra" sexualiteten är heterosexuell. En annan koppling kan vara bilden av ett samlag som inte är penetrerande inte är något "riktigt samlag". Ambjörnsson (2006) menar att vi genom att avtäckta de kulturella och historiska normer kring kroppar och beteende skapar en förståelse för hur vissa människor, de som har rätt kopplingar mellan kön, genus och begär, framstår som normala och till och med mer mänskliga än andra. Kvinnor som väljer att ha sex med kvinnor, gör därmed inte rätt kopplingar mellan kön, genus och begär, och framstår därför inte som normala, vilket kan tänkas leda till frågor av denna karaktär. Nyfikenheten kring kvinnor som har sex med kvinnor tror jag även bottnar i pornografiska föreställningar – lesbiskt sex är mer regel än undantag i porrens värld, och jag tänker mig att man (män i synnerhet) av denna anledning hyser intresse för homosexuella kvinnors sexliv.

Kim har tröttnat på alla frågor, och har därför antagit en humoristisk approach, vilket gör folk både chockade och konfunderade:

/.../ just "Hur har ni sex då?" "Ja, mest bakifrån!", och då blir det så här... "okej..." och så vet de inte vad de ska fråga... Så det kanske är bättre att ha en lite humoristisk syn på det hela. (Kim)

Även här ger Kim ett exempel på hur hon bryter mot de förväntningar som finns på homosexuella personer, då hon som svar på frågan om hur hon har sex, anger en samlagsställning som i princip är reserverad för heterosexuella sexualakter.

Kristin berättade om hur det gick till när hon sålde sitt radhus för att flytta till ett bostadsområde där hon kunde vara mer anonym:

Linda-Sara: *Du sa alltså [under pausen] att du var tillsammans med en tjej förut när du bodde i radhusområdet, och att grannarnas attityd till dig förändrades när de fick veta att du hade en tjej?*

Kristin: */.../ De kunde stå och titta bakom gardinerna och så när jag gick ut... och han då, min granne, var en väldigt barsk man. När jag flyttade dit var han trevlig, men man fick mycket respekt för honom för han var så allvarlig, med pondus, men sen då när han fattade att jag var lesbisk... De hejade inte på mig! Vi bodde ju ändå grannar och hade våra trädgårdar bredvid varandra. Om jag hade haft en kille och så hade det nog inte varit så. Det är vad jag tror i alla fall. /.../ Det kan inte finnas någon annan anledning, jag var den exemplariska grannen; hade aldrig fester, spelade aldrig hög musik, hunden skällde aldrig, det fanns inget att klaga på! Så det var skönt att flytta därifrån. Bli anonym. (Kristin)*

Kristin tror alltså att grannarnas förändrade attityd har att göra med att hon är homosexuell och hade flickvän. Grannarnas beteende, tystnad och ignorans, är som tidigare nämnt ett av heteronormativitetens effektiva vapen för upprätthållande, och fick här den önskade effekten – Kristin flyttade till en hyreslägenhet i ett bostadsområde där hon kunde vara anonym. Hur heteronormativiteten ofta verkar i det tysta är detta ett lysande exempel på, då Kristin initialt uppgav att hon aldrig blivit diskriminerad på grund av sin sexuella läggning, när det i själva verket visade sig att hennes upplevelse ter sig som en av den mest allvarliga i den här studien.

Under min intervju med Kim, fick jag själv uppleva ett högst levande exempel på hur utsatt man kan vara som icke-heterosexuell. Vid intervjutillfället satt vi på ett café, när två män kom in och satte sig vid bordet jämte. Efter en stund reste de sig upp för att gå ut och röka, vände sig mot oss och sjöng:

"She's a dyke¹⁵, she's a dyke! Who's a dyke? She's a dyke!"

Därefter gick de oberörda förbi oss ut för att röka. Jag och Kim tittade förvånat på varandra och kunde inte riktigt greppa vad som hände. Ambjörnsson (2006) menar att den hierarki som finns mellan heterosexualitet och homosexualitet upprätthålls bland annat genom att tala nedsättande om/till människor med icke-heterosexuell läggning, men händelsen kan även kopplas till Parikas (1995) tankar om att homofobi ofta är ett uttryck för egna undantryckta homosexuella känslor. En annan teori som kan förklara dessa mäns agerande kan vara att de kände sig hotade i sin manlighet av två kvinnor som inte är tillgängliga på den heterosexuella marknaden.

Fördomar och diskriminering är något som är ständigt närvarande i vardagen. Det kan handla om små saker som kan tyckas vara obetydliga, eller så kan det vara större händelser som får stor påverkan på individens liv. Kontentan är att

---

¹⁵ *Dyke* är ett engelskt slanguttryck för flata.

fördomar/diskriminering av denna karaktär bidrar till att reproducera och upprätthålla heteronormen, vilket i slutändan får konsekvenser för individen som bryter mot denna.

SAMMANFATTNING

Det insamlade materialet är omfattande, och det finns många aspekter i skildringarna som uttrycker kvinnornas upplevelser av heteronormativitet. Det grundläggande temat för denna uppsats är *att göra sexualitet*, då det är något som genomsyrat samtliga berättelser. De andra teman som vuxit fram under arbetets gång, säger en hel del om kvinnornas upplevelser. En viktig aspekt har varit komma-ut-processen, vilken oftast har beskrivits som omtumlande. Alla kvinnor uppger att de äntligen känner att de kan vara sig själva, i och med att de kommit ut som homo- eller bisexuella, och de menar att den de förut var inte var deras *egentliga jag*. Komma-ut-processen har i flera fall förhållats och påverkats av bristen av både information om sexualiteter, samt en avsaknad av positiva förebilder. Den stereotypa bilden av *flatan* alla kvinnor talar om är negativ och de menar att den påverkar identitetsprocessen. Vidare framkommer en avsaknad av nyanser, man menar att de homosexuella som syns i media ofta passar in i schablonbilden. Man konstaterar även att det till största del är homosexuella män som syns i media, och frågar sig var de lesbiska finns. Detta osynliggörande av lesbiska i media har även det påverkat identitetsformationen enligt kvinnorna.

Alla informanter uppger att de upplevt att det funnits förväntningar på dem som heterosexuella, både vad gäller hur de skulle vara som kvinnor och hur deras förhållanden skulle se ut. Många menar att dessa förväntningar avtagit, eller förändrats sedan man kom ut som homo- eller bisexuell. Denna förändring har lett till en känsla av frihet, samtidigt som man på ett plan strävar efter den normalitet ett heterosexuellt förhållande bär med sig. Man lyfter här fram bilden av homosexuella personer som "vem som helst".

En informant uttryckte att heterosexualitet är det normala, att bisexualitet är lite konstigt och att homosexualitet är det mest onormala. Av denna anledning valde hon att komma ut som bisexuell i ett första skede. Även andra informanter uppger att de definierade sig som bisexuella till en början, innan de kom ut som homosexuella. Det har dock visat sig att även om homosexualitet bryter mot heteronormativiteten, så bryter bisexualitet mot både den *och* mot homosexualiteten. Således är min tolkning att bisexualitet är det störta hotet mot heteronormen.

Diskriminering och fördomar är vardagsmat som icke-heterosexuell, dock är den ofta osynlig och kan vara svår att uppfatta. Det visade sig emellertid att de flesta informanter hade erfarenhet av situationer eller händelser som kan ses som diskriminering. Det tydligaste fallet var hur en kvinna blev utfrysad av sina grannar sedan de fick reda på hennes läggning, och hur hon i slutändan valde att flytta. En seger för heteronormativiteten!

SLUTDISKUSSION

Syftet med denna uppsats var att undersöka begreppet *heteronormativitet* utifrån intervjuer med kvinnor som omdefinierat sin sexuella läggning. I intervjuerna har det visat sig att heteronormativitet tar sig uttryck på många olika sätt, därigenom har de teman analysen bygger på uppstått.

Precis som alla andra forskare påbörjade jag uppsatsarbetet med en viss förförståelse i bagaget. Jag hade en föreställning om hur livet som icke-heterosexuell skulle te sig och hur heteronormativiteten kunde tänkas ta sig uttryck. Dessa förutfattade meningar har jag delvis fått bekräftade, men jag har även fått insikter i så mycket annat som jag inte hade tänkt på innan. En av anledningarna till att jag valde att skriva min uppsats om sexualitet och heteronormativitet var att jag upplevde att det heteronormativa paradigmet är starkt befäst på institutionen för socialt arbete. Efter att ha studerat där i flera år har jag inte fått med mig mycket om sexualitet i bagaget. Alla människor är inte heterosexuella, och som socialarbetare på fältet är det i princip garanterat att man kommer att möta människor med annan läggning än heterosexuell. Att då ha åtminstone en tillstymmelse till kunskap och förståelse anser jag vara av stor vikt. Tyvärr är det många människor, såväl socionomer som icke-professionella, som inte reflekterar över normerna i samhället. Man tar förgivet att det är på ett visst sätt, och tänker inte mer på det. Kanske tänker vissa även att det inte går att förändra, att samhället är statiskt. Det är det inte. Normerna finns men de går att förändra, och första steget i denna förändringsprocess är att bli varse dem.

Att heteronormativiteten finns där och påverkar människor råder ingen tvekan om. Kanske blir detta extra tydligt för de personer som omdefinierat sin sexuella läggning under livets gång och därmed har upplevt hur det är att leva i enlighet gängse norm såväl som emot den. Men *hur* kommer heteronormativiteten till uttryck? Mest påtagligt uttrycks heteronormativiteten i kvinnornas berättelser genom de komma-ut-historier jag fått ta del av. Jag har fått skildringar av ett liv som heterosexuell, i många fall upplevt påtvingat, och berättelser om hur flera av informanterna levit sina liv som heterosexuella och vantrivts med det. Man har dock inte sett några andra alternativ, eftersom heteronormen varit så dominant att allt annat hamnat i skymundan. Denna heterosexuella självklarhet har legat som en slöja över tillvaron, och har effektivt hindrat informanterna i sitt identitetsskapande. Att homosexualitet aldrig funnits som ett valbart alternativ ligger till grund för en omtumlande komma-ut-process i flera steg, där man först måste inse och komma ut för sig själv, innan man kan påbörja den eviga komma-ut-processen för omgivningen. Det har visat sig att det endast är i heteronormativa kontexter som man tvingas komma ut. Detta innebär att man måste avslöja sin sexuella läggning i de flesta sammanhang, då det alltjämt antas att man är heterosexuell. För att komma undan detta krävs således en av-heteronormativisering, endast då skulle homo- och bisexuella personer slippa den upprepade komma-ut-processen.

Heteronormativitet tar sig fler uttryck ändå, och de teman jag arbetat efter i analysdelen belyser dessa uttryck. Många kvinnor talade om en avsaknad av förebilder och nyanser, och menade att detta har försvårat deras komma-ut-process. Detta visar i sin tur på hur heteronormen arbetar för att upprätthållas, genom olika strategier så som ignorans och stereotypisering. Vem vill identifiera sig med en negativ stereotyp som bilden av *flatan*? Det visar sig att stereotypisering är ett effektivt vapen för att skrämja bort personer med en nyfikenhet för andra sätt att leva än att vara heterosexuell. I förlängningen innebär det en seger för heteronormen, i och med att människor stannar kvar i det heterosexuella livet.

Det är inte bara normen om att vara heterosexuell som påverkat kvinnorna i identitetsskapandet. Även föreställningar och normer om hur man skall vara som kvinna är förhärskande och har influerat kvinnornas identitetsformering i stor utsträckning. Det har funnits förväntningar på hur man som kvinna skall se ut och bete sig, och även på hur de heterosexuella parförhållandena skulle utvecklas. Flera av informanterna talade dessutom om hur man som heterosexuell kvinna känt sig objektifierad av män, något som man inte längre gör som homo- eller bisexuell. Detta visar hur normer upprätthålls i och med att man som objekt (kvinna) skall vara sexuellt attraktiv för den andre (man). Det krävs således flera aktörer för att upprätthålla och reproducera normen om hur en "riktig" kvinna skall vara – såväl "objektskapare" som villiga objekt. I förlängningen blir avsaknaden av lämpliga objekt ett hot mot heteronormen, eftersom det krävs personer att objektifiera för att den skall upprätthållas.

Bilden av den "riktiga" kvinnan som en feminin gestalt, med kvinnliga attribut så som kjol och höga klackar, är högst levande i kvinnornas berättelser. De kvinnor som inte anpassat sig efter denna norm har fått erfara hur omgivningen ständigt gör försök att feminisera och förändra personen i fråga, för att denna bättre skall passa in i bilden av hur en kvinna skall vara. Här blir det tydligt att det kanske inte egentligen är den avvikande sexualiteten som är det störande momentet, utan att det är könsöverskridandet som stör mest. Många kan helt enkelt inte hantera och tolerera att en kvinna påminner mer om en man. Detta kan kopplas till att en maskulin kvinna ses som ett hot mot könsstrukturen, där gruppen män är överordnad gruppen kvinnor, och att då en kvinna som liknar en man sätter dessa positioner i gungning.

Det har visat sig finns många olika faktorer som utgör ett hot för heteronormen. Homosexualitet ses som den självklara normbrytaren, som utmanar heterosexualiteten och därmed heteronormen. Men även bisexualitet framstår som ett hot mot normen, kanske till och med ett större hot än homosexualitet. En bisexuell person som vägrar välja "sida" utmanar båda positioner, och genom sin bisexualitet upplever omgivningen att personen inte har en fast identitet. En allmän uppfattning om bisexuella är således att de är veliga, obeslutsamma och opålitliga. Inga positiva

egenskaper med andra ord. Dessa tillskrivelser kan dock ses som ett uttryck för den oro som bisexualitet orsakar. Det som heterosexuallitet och homosexualitet har gemensamt är kärlek till ett specifikt kön, den bisexuella ställer sig dock utanför detta val och kan känna kärlek till såväl kvinnor som män.

Slutsats

Att ha fått ta del av mina informanternas berättelser har satt många ting i perspektiv för mig. Jag har blivit uppmärksam på saker jag aldrig reflekterat över innan, och fått möjlighet att göra teoretiska kopplingar som givit mig en djupare förståelse för komplexiteten kring kön och sexualitet.

Att heteronormen fanns där visste jag sedan innan, men hur stark den faktiskt är och hur den upprätthålls och reproduceras genom olika aktörer är ny kunskap för mig. Detta ser jag som något skrämmande, då jag är av den mening att jag som socionomstudent borde ha fått med mig åtminstone en elementär kunskap om sexualitet efter mina år vid universitetet. Min förhoppning är dock att sexualitet och det heteronormativa paradigmet kommer att uppmärksammas, så att mina efterföljande medstudenter tar examen med mer kunskap kring dessa ämnen än jag.

Min slutsats är att heteronormativitet tar sig uttryck på många olika sätt, att det är flera faktorer som spelar in för att den skall upprätthållas och reproduceras, att människor påverkas av normer, stereotyper och förebilder i identitetsskapandet, och slutligen att homo- och bisexualitet är ett kraftigt hot mot heteronormen.

Till syvende och sist, heterosexuallitet är normen men allting är föränderligt. Min förhoppning är att i framtiden se ett samhälle utan behov av att kategorisera, och därmed ett samhälle där människor är fria att leva på vilket sätt de vill.

FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING

Kön och sexualitet som ämnen är ett vitt och spännande forskningsfält med åtskilliga intressanta infallsvinklar. Många vidare frågor har väckts under uppsatsarbetets gång, däribland funderingar kring socionomers (och andra människorelaterade professioners) kunskapsnivå och bemötande av icke-heterosexuella personer. Hur bemöts man egentligen som homo- eller bisexuell av professionella inom socialt arbete?

Var alla flator i offentligheten befinner sig är en annan fråga jag funderar på. Skulle det underlätta att komma ut som lesbisk om det fanns en rik nyans av förebilder i media och i det offentliga rummet i stort?

En studie som denna lämnar ofta fler frågor än svar, då omfattningen och tidsramen är kort. Och det är väl kanske så, att ju mer man lär sig desto mindre vet man.

LITTERATURLISTA

Ambjörnsson, F. (2005) Johannas förändring: Genusskapande och heteronormativitet bland gymnasietjejer I Kulick D. (red) *Queersverige* (pp.180-206) Stockholm: Natur och Kultur

Ambjörnsson, F. (2006) *Vad är queer* Stockholm: Natur och Kultur

Andreasson et al (2000) *Homo i folkhemmet – homo och bisexuella i Sverige 1950-2000* Göteborg: Anamma Böcker

Bertilsson, H. (2003) Att fetischera det "normala". Bisexualitet utifrån några unga mäns berättelser. I Johansson T. och Lalander P. (red) *Sexualitetens omvandlingar. Politisk lesbiskhet, unga kristna och matchokulturer.* (pp.239-270) Göteborg: Daidalos

Gilje, N. och Grimen, H. (2006) *Samhällsvetenskapens förutsättningar.* Göteborg: Daidalos

Johansson J. och Larsson M. (2004) "Jag är gay och nu accepterar jag det" – en studie om hur identitetsuppfattningen påverkas av komma-ut-processen. C-uppsats, Sociologiska Institutionen, Göteborgs universitet

Hedman, N. och Oscarsson, K. (red) *Tjejerna mot strömmen. Berättelser av flator, bin och könsöverskridare.* Stockholm: Periskop Förlag

Kjaer Jensen, M. (1995) *Kvalitativa metoder för samhälls- och beteendevetare.* Lund: Studentlitteratur

Kolm, C. (2003) Politiskt lesbisk i senmodern tid. I Johansson T. och Lalander P. (red) *Sexualitetens omvandlingar. Politisk lesbiskhet, unga kristna och matchokulturer.* (pp.207-238) Göteborg: Daidalos

Kulick, D. (2004) Queerteori, performativitet och heteronormativitet – några grundläggande begrepp. I Olsson A-C och Olsson C. (red) *I den akademiska garderoben* (pp.21-35) Stockholm: Atlas

Kvale, S. (1997) *Den Kvalitativa Forskningsinterojun.* Lund: Studentlitteratur

Larsson, S. (2005) Kvalitativ metod – en introduktion. I Larsson et al (red) *Forskningsmetoder i socialt arbete* (pp. 91-128) Lund: Studentlitteratur

Liljengren, A. (2004) "Heteronormativitet: reproducerad eller utmanad? – en studie av heteronormativitet och diskurser i utvald litteratur inom socionomprogrammet.

C-uppsats, Institutionen för Socialt Arbete, Göteborgs Universitet

Lindholm, M. (2003) *Dubbelliv – reflektioner om döljande och öppenhet*. Ystad: Kabusa Böcker

Lundahl, P. (1998) *Lesbisk identitet* Stockholm: Carlssons bokförlag

Nordin, L. (2005) När man inte vill vara själv: Om vandan att vara ensamstående man i norrländsk glesbygd. I Kulick, D. (red) *Queersverige* (pp. 24-46) Stockholm: Natur och Kultur

Olsson A-C och Olsson C. (red) *I den akademiska garderoben* Stockholm: Atlas

Rosenberg, T. (2006) *L-ordet – Vart tog alla lesbiska vägen?* Stockholm: Normal förlag

Rosenberg, T. (2003) *Queerfeministisk Agenda* Stockholm: Atlas

Svenning, C. (2003) *Metodboken* Eslöv: Lorentz Förlag

Wikström, H. (2007) *(O)möjliga positioner. Familjer från Iran och postkoloniala reflektioner*. Göteborgs Universitet

Österman, T. (2002) *Föreställningar/vanföreställningar – Allmänhetens attityder till homosexualitet*. Statens folkhälsoinstitut

Internetkällor

Nationalencyklopedins Internettjänst, www.ne.se Inhämtat 2007-05-01

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer,
<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>
Inhämtat 2007-04-04

BILAGA 1: INTERVJUGUIDE – FRÅGOR OCH TEMAN

Begrepp

- Hur benämner/definierar du din sexualitet?
- Hur benämner/definierar du din könstillhörighet?

Bakgrund och nuläge

Berätta lite om din bakgrund:

- familjeförhållanden?
- icke-heterosexuella personer i din omgivning när du växte upp?
- attityder till homosexualitet under uppväxten; skola, vänner, familj etc.
- Hur lever du idag?

Om kön och sexualitet

- Hur är din syn på sexualitet, är den biologisk, konstruerad? Statisk eller föränderlig?
- Hur ser du på din egen sexualitet, har du hittat "din väg" eller tror du att den kommer att förändras?
- Hur är din syn på samhället vi lever i, tycker du att det finns ett visst sätt man ska leva på vad gäller sexualitet?
- Hur upplever du att stereotypen av homosexuella ser ut? Känner du igen dig i den bilden?
- Hur ser du på att vara kvinna? Fördelar/nackdelar/könsroller osv.?
- Hur ser du på att vara kvinna och icke-heterosexuell? Upplever du någon skillnad i att vara kvinna nu och innan du kom ut?

Det heterosexuella livet

- Vad har du för heterosexuella erfarenheter?
- Berätta: hur såg ditt liv ut när du levde i heterosexuella förhållanden?
- Hur såg du på din sexualitet då och hur var din syn på homosexualitet i allmänhet?
- Hur såg omgivningen på dina relationer, vilka förväntningar fanns på dina relationer, antal, att stadga sig, att bilda familj osv.?
- Hur tog omgivningen och din eventuella kille/man emot dina funderingar på andra sätt att leva?

Livet mittemellan – Att komma dit/komma ut

- Första känslan av icke-heterosexualitet? Komma-ut-processen - hur såg den ut? Vad gynnade respektive hämmade den?
- Vad avgjorde att du kom ut som icke-heterosexuell?
- När kom du ut för dig själv?
- När kom du ut för någon i din omgivning?
- Vad avgjorde vem du skulle komma ut för först?
- Finns det någon du känner att du inte kan vara öppen inför?
- Har relationerna i din omgivning förändrats på något sätt sedan du kom ut?
- Upplever du några skillnader som icke-heterosexuell jämfört med att leva som heterosexuell? Vilka i sådana fall?

Det icke-heterosexuella livet

- Vad har du för icke-heterosexuella erfarenheter?
- Hur ser du på att leva icke-heterosexuellt?
- Hur ser din bekantskapskrets ut nu jämfört med då? Umgås du med fler människor med annan sexuell läggning än heterosexuell än vad du gjorde förr?
- Är det självklart för dig att vara öppen med din sexualitet? Kan du visa din kärlek öppet på stan eller liknande?
- Finns det tillräckligt med kunskap om homosexualitet/sexualitet i samhället tycker du?
- Skulle du vilja förändra något i samhällets syn på icke-heterosexuella personer, i så fall vad?
- Har du någon gång upplevt att du blivit diskriminerad eller utsatt på annat sätt pga. din sexuella läggning eller ditt val av livsstil?
- Finns det något du skulle vilja säga till människor som arbetar med socialt arbete, t ex skolkuratorer, socialsekreterare, behandlingspersonal etc.?

Framtiden

- Hur ser ditt framtida liv ut, vad gör du om 10 år?
- Hur ser dina tankar om familj/barn ut?
- Hur tror du att samhället kommer att se på sexualitet i allmänhet och homosexualitet i synnerhet om 10 år?

BILAGA 2: INFORMATION OM UPPSATSPROJEKT

Hej!

Under vårterminen 2007 kommer jag att arbeta med en c-uppsats. Syftet med denna uppsats är att undersöka hur det är att vara kvinna och leva icke-heterosexuellt. Undersökningen baseras på ett antal intervjuer med kvinnor som tidigare levt i heterosexuella förhållanden, men som nu valt att leva icke-heterosexuellt.

Uppsatsen pågår under 10 veckor, och ingår i utbildningen till socionom vid Göteborgs Universitet.

I studien följer jag de forskningsetiska principer vilka utarbetats av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet i mars 1990. Nedan följer en kortfattad information om dessa principer.

Vi som forskar har fyra huvudregler att förhålla oss till:

- *Informationskravet*: vilket innebär att vi som forskar skall informera dig och andra berörda av vår forskning om syftet med denna.
- *Samtyckeskravet*: innebär att du som deltar själv har rätt att bestämma över din medverkan. Det står dig fritt att när som helst välja att avbryta deltagandet i undersökningen utan att ditt beslut blir ifrågasatt.
- *Konfidentialitetskravet*: detta innebär att de uppgifter som samlats in skall användas och förvaras på ett sådant sätt så att du som deltar i undersökningen är garanterad största möjliga skydd från att personliga uppgifter skall röjas. De eventuella personuppgifter jag tagit del av skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan komma åt dessa.
- *Nyttjandekravet*: betyder att de uppgifter som jag samlat in endast får användas för forskningsändamål.

Jag vill gärna spela in intervjun med hjälp av mp3-spelare. Det underlättar dokumentationen av intervjun för mig och gör det lättare för mig i mitt fortsatta arbete med uppsatsen. Vid utskriften kommer vissa uppgifter (t.ex. namn och sysselsättning) att ändras så att du inte kan identifieras av en utomstående. Efter utskrift av intervjun raderas inspelningen. Allt insamlat material förvaras på ett ställe där utomstående inte kommer åt uppgifterna.

Om du har några frågor är du varmt välkommen att kontakta mig eller min handledare.

Tack för din medverkan – dina kunskaper och erfarenheter är viktiga för min studie!

Linda-Sara Isaksson   Telefonnummer
Socionomstuderande   linda.isacson@gmail.com

Hanna Wikström   Telefonnummer
Handledare   hanna.wikstrom@socwork.gu.se

BILAGA 3: INFORMANTERNA

Kvinnorna bakom studien

Sanna är 30 år och beskriver sig själv som bisexuell. Hon är uppväxt i en förort till Göteborg tillsammans med sin mamma. Hon har inga syskon, och heller ej någon kontakt med sin pappa. Hon har en akademisk utbildning och siktar på att så småningom doktorera, men är för närvarande yrkesverksam inom vården. Sanna var i 25-årsåldern när hon kom ut som bisexuell. Hon säger själv att hon föredrar kvinnor, åtminstone i teorin, men att det i praktiken oftare faller sig så att hon träffar män. Hon har haft flera längre förhållanden med män, varav två som hon var sammanboende med. Hon beskriver dessa förhållanden som destruktiva.

Sanna är singel, men det finns en tjej som hon träffar då och då.

Kim är 28 år och benämner sig själv som flata eller homosexuell, vilket begrepp hon väljer beror på sammanhanget. Hon kommer från en av Göteborgs kranskommuner och växte upp tillsammans med sin pappa och dennes nya familj. Familjen är stor med många halvsyskon, ett resultat av föräldrarnas separation när hon var liten. Kim är sambo och förlovad med en tjej sedan några år tillbaka. Hon har tidigare varit gift med en man, samt har tidigare varit sammanboende i ett annat förhållande. Hon beskriver sina förhållanden med män som väldigt destruktiva, med inslag av hot och psykisk misshandel, även fysiska övergrepp har förekommit.

Kim kom ut när hon var i 25-års åldern, i samma veva som hon träffade sin nuvarande fästmo. Kim studerar för att satsa på ett kvinnokonära yrke.

Stina är 25 år och kallar sig själv flata. Hon kommer ursprungligen från Norrland men har bott i Göteborg i 10 år. Föräldrarna är skilda och hon har två syskon. Hon arbetar på kontor. Stina har haft två längre förhållanden med män, den första killen träffade hon när hon var 16, de var tillsammans i två år. Det andra förhållandet varade i åtta år och de var även sammanboende.

Stina kom ut som flata för ungefär ett halvår sedan, och lämnade då mannen hon levde med. Efter det har hon haft ett kortare förhållande med en tjej, men är nu singel.

Åsa är 23 år och kallar sig själv flata. Hon kommer från en mindre stad i Skåne och har bott i Göteborg i några månader. Hon har växt upp med sin mamma och spenderade helgerna hos sin pappa i en annan stad under uppväxtåren. Mamman har även haft samborelationer med män, vilka Åsa inte beskriver i positiva ordalag.

Åsa arbetar inom telebranschen. Hon har haft flera kortare relationer med män, men har även varit sambo i ett förhållande som varade i två år.

När hon var 20-21 kom hon ut som bisexuell, för att sedermera komma ut som flata för ett halvår sedan. Hon är nu tillsammans med en tjej sedan ett par månader tillbaka och det planerar att flytta ihop.

Kristin är 28 år och kallar sig sexuell. Hon tycker inte om de fack och kategorier som finns, men klassar sig som homosexuell om hon måste välja. Hon kommer från en mindre ort i Norrland men har bott i Göteborg i sju år. Hennes föräldrar är skilda, hon bodde med sin

mamma och tillbringade varannan helg hos sin pappa. Hon har flera syskon. Kristin studerar och vill så småningom arbeta med människor. Hon var tillsammans med en man i sex år och de levde även som sambos. När hon var 21 år kom hon ut som bisexuell, för att i ett senare skede komma ut som homosexuell. Hon har haft ett par relationer med tjejer, men är numera singel.